

który za wieku swęgo aż do tych czasów / y czasu
połoin / y czasu walki Rzeczypospolitey sławnie
y pożytecznie służył / czego ja pisanim swym w
kracam / iż rzecz iawną a wiadomą ludziem iest.
Aby kto nie minimal że pochlebować chce / gdyż
o żywych pisać / o ich uczynkach / o ich dziełach /
a zwłaszcza o tych / ktorzychby Dobrodzieystwá
użyć mógł niegdy : tedy sye takich rzeczy przez
to uchraniáią za żywota wydawać : Bo áczkolé
wiek kto prawdę mówi o żywych / wszakóż za
wiśni Ludzie inaczey nie umiáią iedno pochleba
stwu przyezytáć : iak dobry a pobożny człowiek
gdy zła powieść o żywych słyzy nienawisć przy
pisuje. A iż ty Książki które ná Polskie przelożo
no / a przez mie Dukowane są / okolo czynienia
Sprawiedliwości są / przez którey żadna ziemia /
żadne Królestwo sprawować sye dobrze niemo
że : Tedy tego potrzeba / aby sye Sprawiedliwo
ści czynić każdy uczyl / za czym inż wszystko dobrze
pochodzi : bo gdzie sprawiedliwość iest / tá czyni
zgode między Ludzmi / boiażni złym aby niegrze
szyli : gdzie sprawiedliwości niemasz / tam sye do
bize nic dżiac niemoże : Bo pismo mówi / Propter
iniusticias transferuntur regna de gente in gen
tem. A tak nietylko Królowie / Książetá / ale też y
Senatorowie / y wszyscy którzy Rzeczypospolita

sprawia /

sprawia / albo o niey rada / maia umieć Sprá
wiedliwość czynić / iżby Pána Boga przodkiem
znáiąc / nie obłudnie / ale z prawęgo serca go ch
walili / y iego sye Nánta sprawowali : Rzeczpo
spolita swoje / iesli chce / iey dobrze służyć / a dobrze
iá sprawować / aby iá znali : bo Rzeczypospolitey
nieznáiąc / tam dobra a pożyteczna rada byc nie
może. Bo rada w każdej potrzebie / wedle sposo
bu każdej Ziemi ma byc dawana a czyniona.
Ná przykład : Ktoby chciał radzić o Polskich rze
czach / sprawuiac sye wedle sposobu Weneckiego /
także też Weneci / albo inni ludzie mieli sye sprá
wować wedle obyczajów Polskich / tedyby tho
stać niemoгло. Trzeba też tu sprawiedliwości y
tu wszystkim innym rzeczam / aby każdy przeložo
ny pożytek Rzeczypospolitey / wiecéy milował niż
swóy własny : Abowiem kto wiecéy mitnie wła
sny pożytek niżli pospolity / pożyteczny byc w rá
dach nie może : gdyż iakómstwo wszystkim rze
czam dobrym przekaża / własnie a pocziwé doko
nání / przodkiem Sprawiedliwość. Żadne Prá
wá / żadne Sady / nie mogą byc dobrze spráwo
wany od iakómnych / wszystkie złości / wszystkie rospu
sty / wszystkie występny / beda bez pomsty / gdzie to
może odkupić złotem. Nie iest nic tak święte
go / ani tak pobożnego / czego nie zgwałci iakóm

a iij

stwo :

stwo: A tak którzy w Rzeczypospolitey co sprawa
wnia/lakomstwa sye bardzo wiarować mają.
A iż też niegdy pokoy a niegdy walki po sobie by
wają/trzeba sye starać/aby y czasu pokoiu/y czasu
walki każdy taki umiał sye zgaźdzać/a przychy-
lać radami swymi/tak iako potrzeba na ten czas
nieście. Czasu pokoiu/naywiejsza potrzeba/aby
była każdemu sprawiedliwość: a rozeznawac/
albo czynić sprawiedliwość bez umienia Prawa
żadny dobrze niemoże: a tak trzeba prawo umieć.
Czasu walki/aby miał też naukę y sprawę rzeczy
rycerskich iakieby mógł a Pan Bógby mu umieć
dopuszcil: y moc Nieprzyjacielska y swoje widząc
wedle czasu tak o Obronie myslit/radził/albo i
też sprawował/iakoby rozumiał napożytecznię
być swęy Rzeczypospolitey. W rzeczach też tych/
które sye po innych krajach dzieia/aby sye też starał
zeby wiadomość miał/iaka być może: te sily
sye gdzie indzie co dobrego dzieia/coby też v nas
moglo być/aby sye o to starał/zeby też to v nas
bylo: a coby złe/aby tego przestrzegał/aby sye to
do nas nie wniostlo. Też gdzie przyydzie czynić
Przymierza/Traktaty iakie/ odpowiedzi z stro-
ny Rzeczypospolitey/aby w tym opatrny umiał
być/aby Rzeczypospolita omyłka albo bledem i
kim niebyła wwiędziona. A iż tho są wielkie a

trudne rzeczy/ trudno a snadź niepodobno/ aby
kto w tym wszystkim doskonaly być mógł/wszak-
że iednak/im kto wiecéy tych rzeczy w sobie ma/
tym też wiecéy pozyteczny Rzeczypospolitey jest.
A iż iakom przed tym powiędział W. Wiel. M.
z tego Domu/tego Oycy w téy Rzeczypospoli-
tey naszey vrodził sye/ k te^o iże też ma poniekad
wiadomości innych Kraiów Krzesćijanstkich/
które W. Wiel. M. widział: k temu też roście/
aby niegdy obyczaiem Przodków swych Rzeczy-
pospolitey dobrze sluzyl: Tedy W. Wiel. M.
przeto Dedykował ihy Książki/ aby Wielmo-
żności swy y przykładem Oycowstkim W. M.
Sprawiedliwości strzegł y owszem ią dzieiał/
y pomagat iey każdemu/ tak v bogiemu iako y
bogatemu. Acz są Prawa różne/ a wszakoz zro-
zumienia iednego/ thedy też iacnię rozumieć y
drugie/ a zwłaszcza tych/których ludzie pospolicie
a obecnie używają. Bo gdy Oświecona Wiel-
moż. Wasza będzie miłował Sprawiedliwość/
będzie miłował Pana Boga/ który dał naukę:
Będziesz miłował Pana Boga ze wszystkiego
serca/ zacet. Bliźniego swęgo iako sam siebie/ a
w tym zależy wszystek Zakon: a też to przyrodzo-
ny jest Zakon/ Czegobys nie rad abyć czyniono/
tego nieczyni drugiemu. Nie radby żadny/ aby

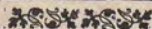
krzywdę miał / nie ma też czynić nikomu. A
 krzywda bywa czyniona / nie tylko ze złości / ale
 też y z nieumiejętności: a Prawo umiejąc / może
 nikomu nie skrzywdzić / gdy jedno ten co sędzi /
 albo radzi / wedle Prawa czyni. A przeto thy
 Książki Jasnie Wielm: W. M. posyłam potrze-
 bne ku Sadom / a prośzę pokornie / aby W.
 Wielm: M. te prace rąk moich / iako od
 Służebnika swęgo nappowol-
 nieyszego / raczył wdzie-
 cznie y w obronę
 swoje przy-
 iąc.

W. Wielm: M.

Powolny Służebnik /

Lazarz Andry-
 sówic.

Przemow

Przemowa ku Czytelnikowi.

N Człowiek wiele Artyku-
 łow opuśczone / Echore w
 Prawie są / a nie często a-
 ni zawsze sę przytrafia /
 drugie też nie są potrzebne ku sprawam
 Gbywateľom tu Koronnym : niektóre
 też nie tak szeroce opisane / iako w Pra-
 wie stoia. Wszakże tak wszystko napi-
 sano / iż każdy wyrozumie / iako Echora
 rzecz skazać ma. A gdzieby też tego
 potrzeba / thedy w Łacińskim Exem-
 plarzu cho naydzie / coby sę opuścilo
 ex industria : cyleś thy są opisane Ar-
 tykuły / Echore pospolicie a obecnie sę
 przygadają / a o Echore ludzie obecnie
 przed Sad przychodzą / a do Prawa sę

b

wieksza

vcietaia. Al przeto/ aby w Miastecz-
 kach/ gdzie dobrych prakcyków niema/ż/
 także też Szlachta y Drzednicy/ którzy
 Zmienna sprawuia/ a między Ludźmi
 a poddanyimi Sprawiedliwość ich ro-
 zeznawaią/ aby rzeczy ty które sye obe-
 cnie między Ludźmi przygadzią / u-
 mieli a wiedzieli takó sadyć/ a Spra-
 wiedliwość bynawac maia: Alby nie z
 gków sadyli/ ale wedle Prawa pisane-
 go: gdyż każda rzecz która sye wedle po-
 rzadku z Prawa dzieie/ tedy sye spra-
 wiedliwie dzieie: a co nie wedle Pra-
 wa/ cho iuz krzywdá a niesprawiedli-
 wość: y z dobrym sumnutenim cho byc
 nie moze/ gdy kto nie wedle Prawa sa-
 dzi/ bo sye moze onylic y obladzić/ a z
 niewinnego winnego vdziać/ a z win-
 nego niewinnego: Albo temu przypa-

dz. c. kro

dzie/ kto do czego sprawiedliwości nie-
 ma/ a też odkazyć który sprawiedliwość
 ma: Gco sye trzeba Pana Boga bac/
 który rozkazal sprawiedliwie Sadyć:
 Iuste iudicate filij hominum. y ná drugim
 miejscu: Dum tempus accepero, iusticias
 vestras iudicabo. Al tak kto sye nie chce o-
 mylic/ tedy sye Prawa pisanego dzie-
 jeć/ a wedle tego sadyć. Tak czyniac/
 nikomu sye w tego sprawiedliwości nie
 obliży/ a sumnutenia chej z tego nie be-

dzie mieć potrzeba: poniewaz

to iest Regula Juris,

Quod Iure fit,

iuste fit.

zc.

Privilegiū à S. M. R. Polonorum concessū, ne quis per ignorantiam laboribus nostris nocendi occasione arripiat, tenorem hīc inseruimus.

SIGISMUNDVS AVGVSTVS
 DEI GRATIA REX POLONIAE, MAGNVS
 DVX LITWANIAE, RVSSIAE, PRVSSIAE,
 MAZOVIAE, SAMOGITIAE, &c.
 DOMINVS & HÆRES.

NOTVM facimus tenore præsentium Vniuersis & singulis quorum interest aut intererit. Cum fidelis dilectus LAZARUS ANDREË Typographus, Nobis reuerenter exponi fecerit, se constituissē in communem utilitatem suis proprijs Impensis imprimere Libros quosdam vtilēs, ad publice edendum, & petierit, vt consensu Nostro id fieret, publico cōmodo consulere volentes, id ei concessimus, vt qui Libri ei oblati fuerint magni vel parui, siue Latini, siue Græci, siue Hæbraici, aut etiā lingua Polonica, aut Hungarica conscripti; eos nullo impediēte Typis mandare possit, vel ipse, vel filius ipsius Ioannes: ita tamen, vt subiaceant Legit: & consuetudinibus

in hac

in hac IMPRESSORIA arte de iure obseruari solitis. NOS etiam consulere indemnitati eorum volentes, qui magnis suis impensis communi utilitati prodesse student, ideo & præfatum Lazarum ipsiusq; filium Ioannem PRIVILEGIO & Edicto Nostro REGIO munimus, & tenore præsentium pro Nostra auctoritate edicimus, Statuimus, & districtè inhibemus, ne quis Typographus, seu Impressor, seu Bibliopola, mediatè vel immediatè Nostro REGNO subiectus, intra Decennium audeat imprimere, vel imitari, vel diuendere, siue hīc, siue extra Regnum, Libros excussos à præfato Lazaro seu filio eius: sine expresso alterutrius consensu. QVI secus fecerit, præter amissionem Librorum, hic per amulationem Impressorum, multam quoq; sex Marcarum, auri puri, pendere irremissibiliter tenebitur: Cuius multæ medietas Fisco Nostro cedat, altera præfato Lazaro, vel Ioanni filio eius legitimo. In cuius rei Fidem & Testimonium, SIGILLUM Nostrum præsentibus est appensum. Datum Vilnæ, tertia die Aprilis. Anno DOMINI, Millesimo, Quingentesimo, Quinquagesimo Octauo.

Regni Nostri, Vigesimo nono.

Keyestr/ dla łatwiey
tego należenia rzeczy której ko-
mu potrzebuacęy.

O Spadkach á o Wiskosciach.	List j.
O Niewiastach / y o Dzievkach / á o Gierá- dzie.	List iij.
O Przedawaniu y o Kupowaniu Jmiena / y o Wzdaniu Prawa.	List r.
O Dawnościach.	List xij.
O Długach / á o Dlužnikach.	List xiiij.
O Swiadkach / o Dowodziech / itez o Odwo- dziech.	List xvij.
O Przysięgach.	List xx.
O Jednaniu á Zgodach.	List xxj.
O Kekoymiach.	List xxij.
O Swalciech / Swaltownikach / o Mezobóy- stwie / y o Kanach.	List xxiiij.
O Zlodziejstwach / o Kradzionych / albo Nalez- zionych rzeczach.	List xxviij.
O Wieźniach / á o Zloczynicach.	List xxx.
O Pozodze.	List xxxj.
O Sfalżowaniu łakiey rzeczy / albo Kupiey.	Támże.

O Opiekun-

Keyestr.

O Opiekunach.	List xxxij.
O Dzieciach które lat niemáią.	List xxxv.
O Testamentach.	List xxxvj.
O Zastawnych albo Pożyczánych / á tu chowa- niu danyh rzeczach.	List xxxvij.
O Naiemnikach / a o Naymiech.	List xxxix.
O Szkodach domowych.	List XL.
O Zwierzetach szkodzących.	List XLij.
O Sedziach / y o sprawiedliwosci czynien. Xliij.	
O Appellacyach.	List XLij.
O Przekazkach / pize które syc ieden moze wyiac / gdyby tu Prawu niestanal / iako Łacinnicy zowa Legale impedimentum.	List L.
O Jarmarkach.	List Lj.
O Wielkierzach.	List Lij.
O Przywileiach / Chyrografiech / y o Rece wla- sney.	List Lxij.
O Slugach.	Támże
O Prokuratorach.	List Lv.
O Statut okolo Swaltow w Towniu czynio- ny Roku M. D. XX.	List Lvij.
Dugi Statut / M. D. XXvij.	List Lviij.
Trzeci Statut / M. D. XXXvij.	List Lix.
Uauka á sposob bromienia / czasu przygody zley ogniowej.	List Lx.

W Dziynáia sye Ar-
tykuly Práva Náydeburského.

Naprzód o Spadkách
á o Bliskościach.

Rodzáiú pokí sa cí/
co ída ná dol/ iáko Syno-
wie/ Bráčia/ Systry/ íe-
den po dugím/ Bo sa w
íednéy Líníey/ Díeńki/
Wnekwie/ Prawnkwie/
wie/ pokí íedno prostey
Líníey sstawa w Rodzíc:

ci biora Spadek íeden po dugím: Ale gdy tych
niesstanie/ co ída prosta Línía/ Tedy przed tymi
bliźszymi co z boku ída/ biora cí/ które zowa po
gacímie Ascendentes, iáko íest Ociec/ Mátká/
Dziad/ Bába/ zecet. Ci biora Spadek przed ty-
mi przyrodzonymi/ co z boku przychodza/ á nie
z prostey Líníey rodzáiú ída. vt de hoc Speculo
Caronú Lib. j. Artic. 17. z Iure Mun. Artic. 3.

MS Sangar...

M Jedzy Pobocznyimi / y Stryy / y Wuy /
 albo Cyotka przychodza po Spadek: Te-
 dy którzy są iednakiey bliskości / równi sobie w
 Rodzie / biorą iednako Spadek przed dalszymi:
 wszakże Synowcy / Syestrzenicy / którzyby zostá-
 li po Rodzicach swych / mają to Prawo równo
 z Stryyimi / y z Cyotkami / iakoby też byli żywi
 Rodzice ich: mają też brąc Spadek równy / tyle
 ileby ná Oycá albo ná Mátkę ich przydz miało:
 Bo Rodzice ich / Prawo im swé przywieráią.
 Spec: Saxon: lib j. Art: 17. Et Jure Munici:
 Art: 66, in Glosa. Et Spec: Sax: lib: j. Art: 5.

W Nekowie / gdy ostána po Dziádu / gdy
 im theż Ociec ymrze / w Dziedzictwie z
 Stryyimi / y z Cyotkami z dawna y teraz brali
 dzial / a Wnekowie po Dziewkách nie brali: A
 wszakoz to inż skazono / y tak inż po Dziewkách /
 iako po Syniech biorą bliskość Wnekowie. A
 bowiem nie iedno Mezczyzna albo Bialaglo-
 wa / sąmy tu rozmnozeniu Rodzaiu: Ale iako
 Bóg / y Mezczyznye y Niewiaste stworzyt / ku
 Rodzaiowi / Tak też oboim w bliskości imienia
 má być równość zachowana. Spec: Sax: lib: j.
 Artic: 5. Et ad idem lib: ij. Artic: 20. Et lib: j.
 Artic: 3. et Art: 17. Et Jure Munici: Art: 63.

Porómstwo

P Orómstwo ieden po drugim tedy sye inż
 w siódmym Rodzaiu kona: Bo tam inż
 Rodzay przestawa. Spec: Sax: lib: j. Artic: 3.

Z One z Dziećmi gdy ktho po sobie zostawi
 Mátkę ich / kiedy ty Dzieci zeyda przez plo-
 du / a Mátká ich ie przyzwie / tedy nikomu nie-
 przywra / y nikt inny nie bedzie po nich spadku
 bial w dziedzicznym ich imieniu / iedno Mátká
 ich wlasna. Speculo Saxon: lib: iij. Artic: 38.

Dzieci które ma kto z nieślubną Zoną / ie-
 sli ia potym póymie / tedy inż takie Dzie-
 ci są iako y ty / co sye w Malženstwie vrodza / y
 biorą Dziedzictwo z tymi / co sye z Malženstwa
 narodzily. Bo inż Malženstwo acz sye potym
 sstanie vczyni ie iako z poslubney Zony. Spec:
 Saxon: libro j. Artic: 51.

Mienia ani Dziádu / nie biorą z Bráćią
 Karlowie / ani Kárlice / Szaleni / Glu-
 chowie: ale sye takimi opiekac máią. Speculo
 Saxon: libro j. Artic: 4.

Maz gdy vczyni Zenie swéy Dożywoćie ná
 imieniu / iesliby Dzieci tey pomárly / ktho-

A ij

rym ono

rym ono imienie należało: tedy takie Dziedzic-
two albo Włosność/ po nich przypada Matce
ich/ którzy w łono takiego imienia swęgo przy-
wmięraią. Jure Municip: Artic: 57.

Rzeczy/ którychby zostały po których Rzecz-
mieslniku/ a zwłaszcza tu Rzemięstn-
leżące/ tedy nie idą ni na kogo innego/ jedno na
Potómki albo bliższe: a Żona do tego niem-
ani to do Gierady przysłuże: oprócz tego Na-
czynia/ którymby sama Żona robiła/ tedy to tu
Gieradzie przysłuże: iako iest Takacie naczynię.
Jure Municip: Artic: 23, in Glosa.

Wotómkowie/ którzy po Oycu/ albo po
Matce ostawiają/ którzy nie są z imienia
odprawieni za żywota Rodziców swoich/ Te-
dy biorą imienie przed thymi/ którzy już są od-
swych Rodziców odprawieni/ że już wezmą od-
prawę od nich za część ich/ aże już mieszkaia ko-
zdy na swym chlebie. Speculo Saron: Lib: ij.
Artic: 20. 7 lib: j. Art: 13. 7 Jure Mun: Art: 57.

A iesliby tacy odprawieni/ chcieli dział
mieć/ wszystko pod przysięga powinni polozyć co
wzieli/ a wszystko w dział puścić. vt de hoc Spec:
Saron: lib: j. Art: 13. 7 powinni ię beda z sobą
w dział wpuścić/ ci co nie byli odprawieni: o-
prócz

prócz żeby sye wkazało/ żeby sye przed tym z imie-
nia wyrzekli/ tedy działu brać nie mogą. Wy-
pisano też rzeczy/ których nie powinni kłaść w
dział/ ci co są już odprawieni: iako gdy co któ-
ry po Żenie weźmie/ albo gdzie Ociec albo Mat-
ka dadza Synowi albo Dzięwce Szaty/ y inne
rzeczy/ póki w zdrowiu są. Co też zyszcze albo
wysłuży na Walce. 7ceter. vt de hoc Spec: Sar.
Lib: i. Artic: 10. Et Jure Municip: Art: 57.
Et Spec: Saron: lib: ij. Artic: 20.

Wotómkowie którzy ostają w imieniu/ ię-
śli ieden z nich umrze: Dudy którzy zo-
stają Bracia albo Syostry/ dzielą imienie mie-
dzy sye. Ale sye tho rozumie/ gdzieby Matki
żywey nie mieli/ na która po Dzieciach imienie
spada/ gdy które z ię Dzieci zeydzie bez plodu.
Jure Municip: Artic: 57.

Imenie gdy między sobą Bracia albo sio-
stry dzielą/ starszy dzieli/ młodszy wybiera.
Speculo Saron: libro ij. Artic: 29.

Sddy umrze Niewiasta/ Imienie ię na
Dzieci przypada. A iesli Dzieci ię po-
mra/ tedy ono imienie na Oycy ich przypada: a
przyrodzeni z strony Matki/ po takich Dzieciach

Porządki
p. 20 3. Jul
115
110

Przypadek
hic

nie biorą Spadku gdy Ociec żyw/ iedno Ociec:
 Tóž též y o Mátce ma być rozumiano že po tá-
 kich Dzieciach nie bierze nikt Spadku/ iedno O-
 ciec y Mátka póki żywi: gdzie ieden z nich zey-
 dzie/ bierze drugi z tych: Jáko sye tho nápisáto-
 vt de hoc Speculo Saxonum libro j. Artic: 17.
 Et Jure Municip: Artic: 63.

SMrze kto/ który niema ani Brátičy/ ani
 Syster/ rodzonych z oboich Rodzicow: te-
 dy bližszy/ co sa w równey Liniiy/ tak z Rodzic-
 iu Oycowského iáko y Mátczyného/ równym
 Práwem biorą Imienie/ którego im przywmi-
 Spec: Sax: lib: j. art: 17. Et Ju: Mun: art: 63.

Eśli kto Spadek bierze/ který iest z inného
 Práva/ z innéy Jurisdicyey: ma postar-
 wie Kéřoymie albo sye wšcić/ iesliby kto bližszy
 ozwał sye do tego imienia/ á odzierzał ie z Prá-
 wa/ iž to co bierze ma zášie wrócić. A to iest z
 Práva y z zwyczáiu/ dla wchionienia ná potym
 trendności.

Dziecinne wšytki rzeczy/ które w imieniu
 Dziecinnym zostawáia/ thedy tak Měž-
 czyny iáko Bialéglowy równy Spadek y równé
 Práwo máia: oprócz Gierady á Hergiewetu.
 Speculo Saxon: libro j. Artic: 27.

Ci kto

Ktoży w Potómstwo iákie wchodza/ že
 biorą imienie/ albo Dziedziczne: albo Nie-
 wiaſty które biorą Gierade/ albo Potómkowie
 co przychodzi ná nie Hergiewet/ tedy tho czynić
 powinni: Napřod kto Dziedzictwo bierze/ dlu-
 gi powinien pláćić. Spec: Sax: lib: j. Artic: 6.
 Gierade Niewiaſta która bierze/ powinna lože
 wštané dáć Měžowi vmarléy Žony: po której
 Gierade bierze. Specu: Saxo: lib: iij. Artic: 38.
 Kto bierze Hergiewet/ to iest zbroie/ bližszy k-
 temu sye dostánie Miez/ to iest stáršy miedzy
 Bráćia/ then iáko Opiekun/ powinnošć the ná
 sobie niešie/ že powinien w Sadzie brónić šie-
 toty téy która sye opieka. Jure Municip: Arti-
 culo 26. Et Artic: 49.

Vchomé rzeczy/ Máž po Ženie bierze/ y
 iemu ich przywmi-
 ra: oprócz Gierady/
 gdjeby tego nie oddala zá žywota z przyzwole-
 nim Měžowym. Speculo Saxonum libro j.
 Articulo 31. Et lib: iij. Artic: 76.

O Niewia-

**O Niewiastach / y o
Dziewkach / a o Gie-
radzie.**

Naz po Zennicy Smierci /
wszystki rzeczy ruchajace bierze:
oproc Gierady / te bierze co na-
blizsza w Rodzie vmartley Nies-
wiasy: mimo tez wlasne Syny
iey / blizsza w Rodzie Gierade bierze / y niemoz-
ze iey nikomu / ani Mezowi Testamentem odo-
dac / a od blizszych w Rodzie oddalic: a inne rze-
czy ruchome / tedy Naz po Zennie bierze. Spec-
culo Saron: lib. iij. Artic: 76. 7 Artic: 80. 7 Spec:
Saron: lib: j. Artic: 31. 7 Artic: 20.

Gierada to iest / co ty rzeczy do niej przy-
sluszajac / szaty Niewiescie / krainane albo
inuz poczet / Sukno albo Plotno / y ty rzeczy kro-
re ku Niewiescemu w biorowi naleza / albo czego
za Meza wzywala. Ale gdzieby Naz kupczy /
Suknem albo Plotnem / choziaby poczet bylo /
tedy to

tedy to nie idzie Zennie / ale Potomkom / albo bliz-
szym vmartlego: tylko sye to rozumie o tych rze-
czach krainanych / ktoreby nie ku Kupiectwu na-
lezaly / ale tylko ku chodzeniu / a wzywaniu do-
mowemu. ¶ Tez do Gierady przysluszajac / ko-
nie ktorymi robiono / krowy / wieprze / y inne rze-
czy / iako gesi / kury / strzynie / strzynki male / zlo-
to na niciach / wezglowia / poduszki / przescierac-
dla / rzeczy lazienne / len / pierścienie / ktorych za
Meza wzywala / wienice / księgi / na ktorych sye
Niewiasy modla / zwierciadla. Jure Mun: Art:
23. et artic: 57. Et Spec: Sar: lib: j. artic: 24.

Dziewka ktora ostawa w domu y Rodzie
cow / a nie wyprawiona od nich / tedy po
Matce bierze Gierade: a ta co inuz wyprawio-
na / niema z nia braci Gierady / dla tego / iz ta co
inuz wyprawiona / wziala inuz wyprawe swa / a ta
czekala y ku szkodzie y ku pozytku: Bo snadzyby
tez takich rzeczy nic nie ostalo. A tak cokolwiek
takich rzeczy wezmie / nie powinna tego z Syo-
stra dzielic. Spec: Sar. lib. j. artic. 5. Et Spec:
Sar. lib. ij. artic. 19. Et lib. j. artic. 13.

Naz Zony swey Szaty / iesliby za iey zdro-
wia albo zywota / za potrzeba zastawil /
potym Zona vmrze / a blizsza domaga sye Gie-
rady:

radę: Mąż powie, że za potrzebą za zdrowia
 żony swej żaty zastawił/ y pieniądze w choro-
 bie iey strawił: bliźszaby sye przedsi dopierała/
 gdyż sye zna, że on zastawił/ a nie żona iego: iesli
 ma dosyć czynić za to/ albo nie? Mąż przedsi
 to powie, co pierwey, że za potrzebą/ a za zdro-
 wia żeninego zastawił/ a że ia tym żywił: iesli
 Mąż może dowieść onym v kogo żaty zasta-
 wiono/ że za zdrowia żeninego żaty zastawił:
 tedy ta która sye Gierady domaga/ ma samą so-
 bie wykupić: a Mąż w tym nie powinien szk-
 dować. vt de hoc Specu. Caro. lib. i. artic. 24.
 A iż na potrzebe żenine to utracił a zastawił: ies-
 li mu nie wierza/ przysięga tego ma podeprzeć/
 że tak iest. Iure Nuncip. Articulo 23.

Niewiastka/ gdzieby oddała Gierade na
 śmiertelny pościeli/ ponieważ nie może
 nic czynić bez Mężowego przyzwolenia: A tak
 Mąż ma opatrzyć aby sye nie ku szkodzie iey po-
 tómstwu nie działo: A gdzieby sye stało/ powi-
 nien o to odpowiadać. Bo iako Mąż żone po-
 winien w chorobie opatrzyć/ we wszystkich po-
 trzebách/ tak też powinien opatrzyć a nie dopu-
 ścić/ aby sye co stało ku szkodzie Potómkow w
 tych rzeczách które po śmierci iey na nie przypa-
 daia. Abowiem żona oprócz Mężowey wolej/

ani za

N. bes. gub. l. 11

ani żadna sierota kim sye opieką/ niemoga nie
 dać/ bez wolej swęgo Opiekálnika: a coby sye w
 tęj rzeczy szkody stało/ tedy Opiekun powinien
 to oprawować: iako o tym Specu. Caro. lib. ii.
 artic. 38. A nie wymówi sye tym Opiekun/ zem-
 nie był/ albow nie wiedział/ gdyby sye sierotam
 szkoda stała: Bo powinien wszystko opatrzyć/
 aby prze iego niedbalość a nieopatrzenie/ siero-
 cie która sye opieka/ szkoda sye nie działa. A co sye
 Gierady dotyczy/ tedy iesli odpowie że nie był/
 nie wiedział: y niżli domá był/ tym iuz były ty
 rzeczy przez Kapłana wyniesione/ któremu tho
 żona dała/ dla miłosiernego vczynku: tedy bliź-
 szy będzie Práwem tego odúdz/ a niżli go má
 w tym pokonac. a Gierady/ to iest tych rzeczy/
 iuz nie v Męża/ ale v tego v kogo rzeczy sa/ ma
 bliźsza dochodzić. Specu. Caro. lib. i. artic. 11.
 Et Iu. Nunc. art. 23. 7 Spec. Car. lib. j. art. 24.

Gierady/ iako sye napisało/ że żadny nie-
 ma bracie/ tedno bliźsza Niewiasty they/
 która iey odymiera. A iesli Niewiastka/ po k-
 rój Gierady ostanie/ nie ostawi Dziewki po so-
 bie/ a ma syna/ żaká/ któryby iuz Akolitem był/ ten
 bliźszy będzie Gierade wziac/ niżli siostra Mát-
 czyná/ albo inna bliźsza. Ale gdyby sye zaśie w
 inny stan odmienił/ tedy powinien zaśie Gie-

B ij

rade

rade wrócić. Jesliżby Dziewka była/ a Syn
 też jak Kłolit/ równo taki Brat z Syostra Gie-
 rade weźmie: iako o tym Speculo Saxo. lib. 1.
 Artic. 5. A iako przychodzi na bliższe po Nie-
 wieście Gierada/ tak iako iuz opisano/ co ku nię
 przyslusze: Tak też po Mezu gdyby synów nie-
 miał/ na tego bliższego przychodzi Hergiewet/
 to iest/ Miecz/ Zbroia/ co najlepsza na iednego
 człowieka/ Koni co lepszy z siódmem. O ty w
 sztyki rzeczy/ gdyby Wdowe umarłego Meza
 Zone winiono/ czegoby z tych rzeczy nie miała/
 Przysięga odędyzie. A gdzieby ich kilku bylo
 Braciey równych w Prawie ku thym rzeczam/
 Starszy Miecz weźmie/ a drugimi rzeczami
 równo sye dzielić beda. Spec. Sax. lib. 1. art. 22.
 Et Jure Mun. art. 25. A tych rzeczy nie zow
 nigdy inedy Gierada albo Hergiewetem/ iedno
 po śmierci tych którzy tego odymra: dla tego/
 iżby wiedzieć co bliższy albo bliższemu ma być
 dano/ a co na nie przychodzi. Bo za żywotha/
 nie zow iedno każda rzecz swym imieniem/ za-
 ty szatami/ zbroie zbroia: y wolno póki żyw ko
 swym szafować. vt de hoc Jure Mun. art. 23.

¶ Jesli kupi suknią dzis/ a potrzeba mu in-
 tro/ może ią przedać ku swęy potrzebie. Także też
 Mraz zbroie: tylko na śmiertelney pościeli oddać
 tego nie może/ co za żywota mając/ a dobrego

zdrowia

zdrowia miał a chował aż do choroby: A tak w
 chorobie tego utracić nie ma ani może/ y niko-
 mu oddać ku szkodzie tym na które to przypada/
 y po śmierci tego nie ma nikt tego brat/ iedno
 bliższy/ iako sye napisało. Jure Munic. art. 65.

¶ Jerady ani Dziedzictwa Zoná Mezowi
 nie może wzdać/ bez przyzwolenia Dzie-
 dziec a Potómków. Także też Mraz Zenie.
 Speculo Saxonum libro 1. Artic. 31. Et Jure
 Municip. artic. 65. 7 artic. 26.

¶ Zoná iesli ma od Meza swęgo zapisane opá-
 trzenie do żywota/ iako tho zowá Lacin-
 skim ięzykiem/ Provisionem vité: tedy żywność
 domowa/ coby ią ku żywności na ieden rof na-
 gotowano/ przychodzi iey wszystkiego połowicá.
 A gdzieby takiego opátrzenia do żywota nie-
 miała/ tedy używać tego ma/ iedno póty póki
 w imieniu siedzi/ a póki iey z imienia Dziedzicy
 nie wypráwia. Speculo Saxon: lib. 1. artic. 22.
 et artic. 24. Et Jure Municip. artic. 24.

¶ Zoná któraby po Mezu swoim ostála bze-
 mienna/ na Pogrzebie Meza swęgo/ albo
 też trzydziestego dnia po tym/ ma to wskázac że
 iest bziemienna: A gdy sye takie Dziecie wrodzi/

B iij

po Oy

po Oycowskię śmierci/ gdzieby Dzieci Meżá
 ię/ temu tho posłędz narodzonemu/ cześci iego
 dać niechciały/ tedy ma dowieść czterzmi meż-
 mi/ y dwiema niewiastami/ co ię w pologu stu-
 żyły przy narodzeniu tego dziećcięcia: które dzie-
 cie iesli vmrze/ Mátce w łono przyvmiera. A
 gdzieby do Kościoła doniesion potym vmarl/
 tedy w takię mierze/ Káplani/ Mnisy/ Niewi-
 asty/ świadczyć mogą/ że go żywego widzieli.
 A tak s tąd mają brąc rade Niewiasty/ aby przy
 Pogrzebie/ albo trzydziestego dnia opowiedzia-
 lá/ że ia Meżá brzemiená odvmarl: á Niewi-
 sta może plód nosić w żywocie dzieśieć Miesię-
 cy y dwa dni/ á nie dluzęy. Specu. Saxo. lib. 1.
 articulo 33. Et Jure Municip. artic. 96.

S Dyby ktho Malzeństwo z Żoną bral/ z
 którąby piérwéy nie mieszkal/ iżby ia z
 brzuchem poial/ Tedy ten plód który sye vro-
 dzi/ gdy w Malzeństwo wstapia przed czasem/
 także thęz które sye wrodzi po śmierci Oycow-
 skię poznitéy/ Tedy nie są zupełného Práva aby
 braily Spadek z innemi dobrze narodzonymi.
 Spec. Sax. lib. 1. art. 36. Et Ju. Mun. art. 96.

One gdy Meżá póymie/ á z nią nic nie we-
 źmie/ samby też nic niemial/ á potymby sye

spolu

spolu dorabiali/ tedy żoná po meżowéy śmierci
 czwartá część bierze y Gierade/ á trzy części ná
 Potómki Meżowé. vt de hoc Jure Municip.
 Artic. 22. z Spec. Sax. Lib. 1. art. 21. z art. 24.

Ona póki Meż żyw niema władzcy/ ani w
 Poságu/ ani w strawných rzeczách/ to iest/
 in vrensilibus: ale wszystko y Meżá zostawa/ áz
 po śmierci Meżowéy/ tóż bierze. Jure Muni-
 cip. Articulo 24.

Niewiasty żadnéy przeświadczyć niemoże:
 ale bliższa sye samá odwieść/ gdy ia o co
 winuia. Spec. Sax. lib. 1. art. 46. z lib. ij. art. 63.

Niewiaste albo Dzięwke ktoby zgwałcił/
 tedy taka którejby sye to sstało/ ma to za
 razem obwołać y przed Drzedem opowiedzieć.
 A iesliby w polu albo w lesie sye ięz thó sstało/
 Ttedy z kimby sye podkála/ ma swóy Gwalt
 świadczyć y ma idz do Wsi albo do Miastecz-
 ka bliższego/ á tam ma swóy Gwalt obwołać/
 opowiedzieć y oświadczyć. A taki każdy Gwalt
 ownik/ by też iawnie podeyrzana Niewiaste
 zgwałcił/ tedy ná gardle ma być karán. Spe-
 culo Saxon: libro ij. Artic. 64. Et Jure Mu-
 nicip. Articulo 38.

Niewiasty

Niewiasty mają mieć Opiekuny/ ku sprzą-
 wowaniu wszystkich rzeczy: Abowiem
 przodkiem dla tego/ że świadectwem nie mogą
 być pokonane. Wtore/ że przez sye/ iedno przez
 Opiekuną/ nie mogą nic zapisac/ albo dac: ani
 też w swej odpowiedzi/ nie mogą szkody żadney
 nieść. Też Prawa wmiąć nie powinny/ a izby
 ich też do Sadu nie powlaczano: a tak ie w tym
 czeza/ gdyż każdy woli Mężczyzna o którązko-
 wiek rzecz wspominać/ niżli Niewiastę/ y swi-
 aectwem go przystoynięy pokona/ niżli Niewi-
 aste: dla tego/ że sye Niewiasty szkody strzedz nie
 wmięz. Speculo Saxon: libro 1. Artic. 46.

Niewiasty w Prawie Rzeczy mówić nie-
 mogą/ ani samy przez sye/ nic czynić/ ied-
 no przez Opiekuną. Spec. Sax. lib. ij. art. 63.

Naz Zenie gdy wiści Rekoiemstwem/ że iey
 ma Oprawę uczynić/ gdy mu Posag po-
 niey dadza/ w tym nie wianowawszy iey/ w mze-
 Zoną została po nim/ wspomina Rekoymie/ Re-
 koymie acz nie przazę reczyli/ gdy posag zaplaca.
 A poniewaz Posagu nie zaplaco/ tedy iey też
 Oprawa nie ma być/ przazę nie zaplacenie Posagu
 uczyniona: Na co bliższa ona Niewiasta/ samo-

siódma

siódma dowieść/ że Posag po niey dano/ a za-
 placo/ a niżliby przeciw iey dowodzić miano/
 że nie dano/ y wiano/ nietylko zapisane/ ale przed
 ludźmi którzyby tho wedle Prawa świadczyli/
 obiecane: Tedy bliższa ona tego dowieść/ a ni-
 żli ia przijaciele meżowi o to przeswiadczyć ma-
 ia. Jure Municip: Articulo 22.

Niewiasta/ gdzieby też pociagnęła Pra-
 wem Potomki Meza swęgo/ że wniosła
 do Meza swęgo Summe iaka pieniedzy: Tedy
 Potomkowie bliższy dowieść/ iako po vmarley
 rece/ że nic nie wniosła/ niżliby ona miała do-
 wieść na wniesienie: oprócz izby ia chcieli na
 dowod z świadki iako po vmarley rece puscić.
 Jure Municip: Articulo 22.

Zona bez Meżowęgo przyzwolenia/ nie mo-
 że nic utracić: także też y Meżowi dac/ bez
 przyzwolenia Dziedzicow. Abowiem to imie-
 nie które Zoną ma/ nie innego Prawa do tego
 Naz ma iedno iako Opiekun. A ten kim sye o-
 piekają/ niemoże nic dac/ żeby mogło być domni-
 manie/ że iaka chytroscią podszedł/ albo moca
 wycisnął: choćaby też to przed Prawem Zoną
 uczynila/ wesola twarzą/ tedy tho wazyc nie
 ma/ iako o tym w Prawie Cesarstim.

C

Et Ju:

Et Jure Mun: art. 26. 7 Spec. Sax. lib. j. art. 31.

Niewiastka ktorey Mąż odymrze bżemien-
ney / Tedy nie moze byc z imienia ruzso-
na / alez dziecię porodzi: dla tego / że to co w ży-
wocie nośi / tedy jest Potomek a Dziedzic onego
imienia. Speculo Saxon: Libro iij. Artic: 38.
Et Jure Municip: Artic: 96.

Niewiastka / to jest Zoná v Mezá / acz ieszcze
Mąż żyw / moze sye Wiana swęgo doma-
gac / gdyby Mąż vtracal / albo iakożkolwiek ku
vbestwu idzie / z téy przyczyny / aby siebie / meżá /
y dzieci żywila. A wszakoż nie moze tego prze-
dac / ani zastawic / ani darowac póki Mąż żyw.
vt de hoc Speculo Saxon: Libro j. Artic: 20.
Et Jure Municip: Art: 22.

Dzięwka / ktoraby byla wyposazona przez
Oycá y przez Matkę / Tedy iesliby sye
nie wyrzekla z imienia / ma miec rowny dzial z
Bracia albo z Syostrami: Ale tho co pierwey
wziela / chceli miec dzial / tedy powinna polozyc
w rowny dzial / to co wziela. Spec: Sax: lib. j.
Artic: 13. Et Jure Municip: artic: 57.

Dzięwka wyposazona / tedy nie bierze Giera-
dy / to

dy / to jest Niewieściego szpetu: iedno tá co do-
ma jest / taka Gierade sama bierze: a nie powin-
na icy dzielic z Syostra za mąż wydana. Jure
Municip: Artic. 27. Et Lib. j. Artic. 5. Spe-
culo Saxonum.

Niewiastka ktora sye niepoczciwie chowa /
traci dobra slawe / ale imienia nie traci:
Abowiem tá przyczyna tego jest / że gdyby dzie-
dzictwo stracila swoje / dalaby sye icy przyczy-
na / że z vbestwa mogla nie przestac sromotnie
byc. A wszakoż sye tho rozumie o wolnych Nie-
wiastach / że Dziedzictwa nie traca. Ale Me-
zátka / ktoraby miala od meżá dozywotna oprá-
we albo opátrzenie / thá traci maietnośc swoje
gdzieby to ná nie przewiedziono Specu. Saxo.
Libro j. Artic: 5. Et Jure Municip: Artic: 22.

**O Przedawaniu y o
kupowaniu Imienia
y o Wzdaniu Prawa.**

Dziedzicznego imienia
nie może nikt przedać / a odda-
ć od swęg Potomstwa /
tego w które też sam wni-
dzie / po Przodkach swych:
oprócz tego / gdyby który syn
albo dziewczka / bili Cyca al-
bo Matkę: albo gdyby sye Rodzicy starzeli / izby
ich nie chcieli chować żywie: albo izby ie z imie-
nia wypadzali / albo którymkolwiek obyczajem
o gardło ich stali. Tedy z tych przyczyn mogą od-
nich oddać imienie Rodzicy ich: ale inak nie
mogą. A chociaby przedał albo oddał / tedy
gdy oni nie przyzwola / tedy Wzdanie nie nie-
wazy: ale co kto sam kupi / czego nabędzie / to mo-
że bez przyzwolenia Dziedziców a Potomków
swych / przedać y darować komu chce: a ma te
moc mieć w Prawie: oprócz kto dzieci własnych
Potomków swych nie ma / iedno Bracia / tedy

wolno

wolno mu swę przedać / bez przyzwolenia Brac-
kiego. Spec: Sax. lib: j. art. 17. in Glosa. z lib: iij.
artic. 83. z lib: j. artic. 52. et lib: j. artic. 84.

SDyby kto która rzecz przedał / a przed Sa-
dem nie wzdal: a ten komuby przedano /
bylby tego w dzierzeniu / a zaści by tego docho-
dził / a pisałby że nie przedał / gdyż tego w Ksie-
gach niemaż: tedy ten kto dzierzy / bliższy iest do-
wieść: że to kupił / Swiadki / Przysięga / niżliby
tego dowodzić miał / że nie przedał / albo nie da-
rował. Abowiem ten który iest w dzierzeniu / le-
psze Prawo za sobą ma / niżli ten co go o to gaba
albo pozyna: Bo powód niema za sobą więcej /
iedno Przysięga a Swiadki / którymby chciał
dowodzić: A ten kogo winia / ma za sobą dzier-
zenie / przysięga y dowód przez swiadki / iako ku-
pił albo mu darowano: a dowód samotrzecie-
mu przychodzi. vt de hoc Speculo Saxon: lib: j.
Artic: 15. Et libro ij. Artic: 36.

SDzieby też bylo watpliwé Prawo / tak
powodowe / iako też tego pozwanego co
dzierzy: tedy dzierżawcy skazują dowód / dla te-
go / że lepsza Condicya tego co dzierzy / niżli tego
co nie dzierzy. Specu: Saxo. Lib: iij. Artic: 4.

Dzierzenie / tho utwierdza Prawo każdemu /

ktoby iakie miał : z którego żadny nie może być
ruszon / iedno Prawem przewycięzony. Speculo
Saxon: Libro ij. Artic: 24. z Lib: iij. Artic: 83.
Et Jure Municip: Artic: 29.

K Toby Imienie przedał / a brócić był po-
winien / iesliby brócić nie mógł / przeciw
temu ktoby o to czynił imienie: tedy ten komu
imienie przedał / powinien imienie wrócić / swe
pieniądze zaśie wziawszy / co za tho dał. Jure
Munic: artic. 116. Et Speculo Saxon: lib: i.
Articulo 9. z libro iij. artic: 35.

Zadny nie może lepszego Prawa innemu spu-
ścić / iedno iakie sam ma. Jure Municipali
Articulo 23. et artic. 29.

Imienie gdyby kto przedał / oprócz przy-
zwolenia Dziedziców / na które Imienie
spać ma : Tedy takie przedanie nie nie waży /
oprócz kto kupi sam nabeździe / tho może przedać
bez przyzwolenia. A gdy Dziedzictwo / albo
imienie komu wzdawają v Prawa / a ei którym
by tá rzecz należała / bedac przy Prawie milczeli-
by / a nie mówiliby ani przeciwili sye temu: tedy
potym przeciw temu inż mówić nie mogą.

W Prawie też Maydeburckim / kto co sobie

prze-

przed Prawem oprawi a zachowa / tho mu w
Prawie ma idz. Spec: Sar. lib. i. art. 52. et Spe:
Saxo. lib. ij. artic. 6. Et Jure Mun. artic. 20.

Dziedzictwo albo Imienie / iesli kto dawa
albo zapisuie : tedy to przed Prawem ma
być wezyniono / dla tego aby ty rzeczy porządnie
bsly / y dostatecznie mogly być doświadczone / y
dowiedzione / gdzieby tego potrzeba była. Jure
Munic. artic. 55. z artic. 20. et artic. 140.

Imienie gdyby kto komu obiecał wzdać /
a w tymby umarł nie dokonawszy tego /
nie powinien tego Syn dzierzec: Bo bliższy sye
zostac w imieniu Oycowckim / niżli ten co ku-
pil. A wszakoż pieniądze wrócić powinien / kto-
reby Ociec za to wziął. Spec. Sar. lib. i. art. 9.
A wszakże sye to ma rozumiec / coby sam nabył
a przedał: gdyż inneż dziedzictwa nie może prze-
dac bez przyzwolenia Potómków własnych.

Imienie iako jest dwoiakie / Dziedziczne y
Ruchome : tak też dwoiaka sprawa oko-
to niego. Dziedzictwa / a tego co ku dziedzictwu
należy / tego bez przyzwolenia własnych Potóm-
ków nie może nikt oddać. Ruchome rzeczy /
które z miejsca na miejscu mogą być przenie-

sione /

183
20
103

sioné/ ty oddać każdy może albo przed Sadem/ albo Testamentem: oprócz Hierady á Hergie wetu. A to sye ma rozumieć/ gdy kto niemocnym bedac/ śmierci sye iuz nadziewaiac/ takie rzeczy odkazuje. Speculo Saxo. lib. j. artic. 52. Et ad idem Jure Munic. artic. 21. et artic. 61.

GDyby kto Dóm kupil/ á kupiwszy żeby sye weni wprowadzil/ áczyby mu go ieszeze nie wzdano/ tylko aby iuz zadatek kupiwszy dal/ w tym by then Dóm zgorzal/ tedy ostatek za co stárgował/ powinien zaplácić/ gdy iuz onym mieszkanim potwierdzil kupno. Gdzieby w tym Domu kupnym nie mieszkal/ á przal sye żeby go nie kupil/ Tedy bliższy sye odwieśc ze nie kupil. Jure Municip. Articulo 140.

GDy kto Imienie wzdawa/ albo że ie ko- mu Dekretem przysadzaiá: Tedy ten co by sye mienil bliskość mieć/ iesli obliczenie przy Sadzie bedzie/ ma zarazem przeciw temu mówić: abowiem iesli milezy á nie mówi o to/ tedy iuz iakoby przyzwalał. Spec. Sax. lib. ij. artic. 6. Gdzieby nie byl obliczenie/ á byl pod tymże Prawem/ ma czas o to mówić/ Rok y sześć Niedziel. Specu. Saxo. lib. ij. artic. 83. Et Jure Mun. Artic. 20. Et Spec. Sax. lib. j. artic. 70.

Gdzieby

GDzieby kto przedal Imienie/ áleby go ieszeze nie wzdal/ y dzierzenia nie dal: á ieszeby rzecz ona zginela/ albo iaka szkoda wzietá: tedy ten ná tym szkodnie co przedal/ á nie ten co kupil. A wszakoz ten co kupil/ to co zadal/ tráci. in Jure Civili. Et Jure Mun. art. 140. Et Speculo Saxonum libro j. artic. 9.

Dawnościach.

Dawność o rzeczy dzie dziczne/ o stoiace y o lezace: Stoiace/ iako sa Domy/ folwarki. Lezace/ iako sa Role/ Ogrody. A tak o takie rzeczy/ kto siedzi pod iednym Prawem/ iako thozowa/ pod iednym Dzwonem: kto chce dochodzić/ ma to czynić niźli Rok y sześć niedziel wyhidzie. Spec. Sax. lib. ij. art. 83. et lib. ij. art. 36. 2 artic. 44. Et lib. j. artic. 70. et artic. 28.

Dawność we wszystkich rzeczach iest: oprócz

D

rzeczy

rzeczy które przysługują Starbowi wierzchnie-
go Pana/ albo Rzeczypospolitey: rzeczy kościel-
ne zginele/ v kłogoby zastane: studzy y niewolni/
króżyby wciekli: rzeczy kradzione/ albo gwał-
tem wziete: Takie rzeczy dawności nie mają/ ale
w innych wszystkich rzeczach/ tedy jest dawność.
Specu. Saxo: lib. j. artic. 29. Et lib. ij. art. 44.
et artic. 25. et artic. 36. Libro eodem.

Dawność rzeczy ruchomych / kłoby o nie
nie czynil Rok y dzien/ to jest Rok y sześć
Niedziel. Nieruchomych rzeczy/ gdy kto kupi/ a
za wzdanim wedle Prawa dzierzy/ tedy kto pod
tędnym Dzwonem siedzac/ Rok y sześć Niedziel
miley/ dōydz tego nie moze: kłoby niebył tam
gdzie Imienie lezy/ chodzil po sluzbach/ po Rze-
mieslech/ tedy dziesiec Lat dawność/ ku docho-
dzeniu bliskości albo imienia/ któreby nan wedle
Prawa przyslugalo. A kłoby w ziemi niebył/ ale
w cudzych ziemiach/ temu trzydziesci Lat y Rok
idzie dawność. Specu. Saxon. lib. ij. artic. 44.
Et Jure Munic: artic. 2 I. 7 art. 140. et Spec.
Saxon. libro j. artic. 28. et lib. ij. artic. 3 I.

Zastawne Imienie/ to dawności niema/ że ie
zawsze bliższy moze wykupic. Specu. Saxo.
lib. ij. art. 24. Et Jure Munic: art. 20. et art. 140.

Dawność

Dawność nie jest w żadney rzeczy/ gdzie
niemasz darowania albo przedania/ iho
jest Zapisu na co: albo iż kto dzierzy/ gdy iedno
za Prawem nie dzierzy: tedy w takiej rzeczy da-
wności niemasz. Speculo Saronum Libro ij.
Articulo 44. Et libro ij. articulo 4.

Dawność nie idzie Dzieciom poki lat nie-
mają/ oprócz gdy już tu latom przyyda:
tedy gdyby byly tam oblicznie pod tym Prawe/
a nie mieszkaly nigdzie indziej/ a milezalyby rok y
sześć Niedziel o swa krzywde: tedy już dawno-
ścią tracic mogą. Ju: Munic: art. 2 I. 7 lib. j. art. 70.

Krzywdy iakie gdy na kłogo žalnia: poki
Rok nie minie/ ma odpowiedac: gdy Rok
minie/ ten który sye mieni miec krzywde/ niema
uż mieyska o to czynic. Spe. Saxo. lib. ij. art. 3 I.

O długach, a o dłu-
żnikach.

D 4

Dług

Dług taki / gdy Żona za
Męża wiści / a Mąż umrze / a
ostawi imienie po sobie / na któ-
rymby ona miała Dożywocie /
tedy taka Żona została po Mę-
żu / nie powinna długów Mężowych płacić / cho-
ciaby sye za nie wiściła : ale Potómkowie będą
winni płacić / póki onego umarłego Imienia s-
stawia : A gdzieby tego imienia nie dostało / tedy
dopiero Żona / za co sye wiściła / powinna płacić
z swęgo. Bo Żony nie powinny płacić długów
Mężow swych. Specu: Saxo: Lib: j. artic: 20.

Dług też gdyby komu miano płacić / na
dzień naznamiönowany / a ón by niebył:
Tedy iedno ón dzień straci / ale pieniedzy a dłu-
gu swęgo tym nie traci. Speculo Saxonü Li-
bro ij. Articulo II.

Gdzieby kto znał dług / a dawał fány / al-
bo Imienie / a powieadałby że pieniedzy
niema / ani srebra / ani złota : tedy ma przysiędz /
że thęgo niema : a dłużnik będzie powinien od
niego brać to co dawa : A Urząd Miecyski przy-
sięgly ma to oszaczować za co stoi. Specu: Sa-
xon: lib. j. artic. 70. A iesli ma czym płacić / te-

dy do

dy do osmi dni / potym do trzech dni / potym do
dwu dniu / potym do Zachodu Słońca / albo do
tutera / ma być skazana płaca : oprócz żeby Gość
był / któryby iednego dnia do Sadu przyiechac
nie mógł / tedy tak prekiego Roku płacić niema.
Spec: Sax. lib. j. art. 5. Et Jure Munic: art. 27.
A iesli zakład / to iest / thy rzeczy kosztowniejsze
niżli dług / przy tym to zostawa / co nadwyż / czy-
te iest / iesli nie dostanie / tedy ten powinien dolo-
żyć a zapłacić. Spec: Sax. lib. j. art. 70. et Jure
Mun: art. 46. et art. 27. To też co da w zakła-
dzie dłużnik / tedy ten kto pożyczyl / może obrac
miedzy tymi rzeczami co chce brać. A gdzieby
ruchomych rzeczy nie dostało / tedy z dziedzictwa
ma być placono. Specu: Saxo: lib: ij. artic. 39.

Długów gdy sye kto przy / tedy mu przy-
chodzi odwod iako nie dlužen. A iesli sye
nie przy dlużu / ale powieada że zapłacił : tedy sa-
motrzec ma przysiędz że zapłacił : oprócz gdzieby
Sadem nani dowiedziono / albo gdzieby zapisa-
ny dług był / a ón by sye przy / tedy odpzysiędz
sye nie może : gdyż to co sye Prawem dzieie / Pra-
wem by sye też to włożyć miało / że zapłacił. Jure
Munic: artic. 27. A gdy kto dług zna / tedy ma
być skazana płaca do dwu Niedziel : a gdy dług
wielki / tedy do dwunastcie Niedziel. Speculo

D ij

Saxon:

Saron: lib. ij. artic. 6. Et Jure Municipali. 34.

Dlugi które zostana po umarłym / tedy naprzód przed wszystkimi dlugami / ma idź nakład na Pogrzeb / a potym slugam myto ich / y wiarno albo oprawa ma naprzód idź przed innymi dlugami: a zwłaszcza / iesli sye pierwey oprowa skłala / niżli Mąż na tym Imieniu dlugi zapisał: a dluznicy przed trzemidziesiąty dni o dlug który im umarły był zostal / nie moga Potomków gabać / ani Sedzia moze ich ciadzać. Speculo Saronum libro i. Articulo 22.

Dlugu aby nie placił Dziedzic / iżby sye przal / że Spadku nie wziął: iesli nani dowioda / że falszywie zaprzal / a iż Spadek wziął: tyle dwoie ma zapłacić / ile dlug niesie. Speculo Saronum libro i. Articulo 6.

Dluznika swęgo iesli kto pociągnie do Prawa / iesli nie ostadly / tedy Urząd gdy go strona powodna o to żada / powinien takiego wiscieć / aby praw był / a Prawu dostal: Ma też mianowac powod taki to dlug o który pozywa / aby obwiniony mógł tym lepię wyrozumieć / a obaczyc / mali znać albo przec. Jure Municipali Articulo 34.

Chyro-

Chyrograff iesliby kto miał na Dlug / a czasby minal / który na Chyrografie opisano zapłacić: iesli powie dluznik że zapłacił / samotrzec tego ma dowiesć / to zwyczaj tak niesie: a zwłaszcza gdy iuz czas minie / na który zaplata być miała.

Dlugi / iako sye pierwey napisalo / placa z rzeczy ruchomych / albo z Dziedzicznych. A gdzieby dluznik niemial czym placić / tedy do wiezienia ma być dan. Speculo Saron: libro j. Articulo 70. et Spec. Sax. libro ij. artic. 39.

Dlug troia odpowiedz / a każda ma osobliwe Prawo: Iesli prosto żaluia / zes mi winien: Ten co go winia / ma przysiadz sam iż nie winien: iesli rzeczce zem zapłacił / tedy samotrzec ma przysiadz iż zapłacić. Iesli rzeczce zes mi to odpuscil / a ten sye ktemu niezna: powod blizszy swa przysiega tego dowiesć / że nie odpuscil. Specu: Saron. lib. i. artic. 65. et lib. ij. artic. 6.

Dlug gdy kto szpernie na cudze imienie / tedy pierwszy Szperunk / ten idzie naprzód: wszakoz ktoby nie przypozywal / na trzy Sady wczyniwszy Szperunk / a on coby posledz

szperun-

szperunkował / będzie przypozywał / y przewie-
dzieć piérwéy Práwo / aż do końca : Tedy ten in-
będzie bliższy imienia / niżli ón co piérwéy szpe-
rował / a w Práwie nic nieczynił. Gdzieby też
kto / áczby szperował inny przed nim / przyzedł
posledz / y szperowałby / a wkazałby Zapis albo
Chyrogiaff / któryby miał ná Dług / tedy iednak
przed onymi co piérwéy szperowali / a Zapisu ani
Chyrogiaffu nie mieli / tedy tego szperunk piér-
wéy poydzie / chocia posledni : gdy iedno Zapis
wkaże albo Chyrogiaff. To w Procesie Sąd-
owym tak sye zachowywa.

Długi / rozmaitymi sye obyczajmi pláca-
ją. Ale gdy iedno świadectwo tego będzie
iż kto záplácił / tedy od plácenia wolen / gdy bez
dziej świadectwo dostateczne / godné / tych co
wiedzą / albo co slyszeli / albo widzieli / iż cho
pożyczono / że záplácił. Drugie też / iż da kto
rzecz swoje / zá to co mu dłużen / a dłużnik to
przyymie / tedy iakoby gotowé pieniądze dał.
Trzecie / iżby kto był co winien Głuchowi / któ-
ry mówić nie może / tedy świadectwo tych któ-
rzy widzieli że mu dano / waży. Czwarte / iestli
Dług swóy wkaże ná swym innym dłużniku / a
ten komu winno tho / przyymie / y ná tym prze-
stanie : Tedy ci co slyszeli / świadeczyc mogą.

Speculo Garonum libro ij. Articulo 6.

O Świádkach, o Do- wodziéch, y o Odwo- dziéch.

Dnyby kto powiedał /
że mu był umarły winien /
y wspomina sye bliższym po-
smierci umarłego / iako sy-
nowi po Oycu / albo brátu
po bracie / albo inšym bli-
ższym : przyszło by odwieść
sye samosiódnym / że ich Przodek nie był winien
tego długu : A wszakóż iżby snadź Potómkowie
nie widzieli o takim długu / a ten co powieda że
mu dłużno / pewnie wie : tedy temu kto o dług
żálate / samosiódnemu przysięgá przyydzic / y
ma dowieść samosiódm / iako mu było winno.
A gdy dowiedzie / plácić mu máią bliższy. A to
sye rozumie / gdzieby bliższy przysiędz nie chcieli /

á puścili dowód powodowi. Speculo Saxon:
Lib: j. Artic: 6. et lib. iij. art: 31. Et Jure Mu-
nicip: articulo 67. 7 artic: 103.

SDy kto żaluie ná tego o rzecz niewido-
ną/ ma/ której pokazać nie może: tedy obwi-
niony bliższy sye odwieść. Ale iesli pokaze która
rzecz/ która ma lice/ suknia/ konia/ bydla/ albo ró-
wne téy rzeczy: Tedy powód bliższy dowieść/ iż
to iego rzeczy są. vt de hoc Speculo Saxonum
Libro i. Articulo 15.

SWiadkowie nie mają inaczey świadczyć/
iedno że pewnie wiedza/ albo że byli przy-
tym/ gdy sye thá rzecz sstała/ albo iż slyżeli od
niego co nani żaluia/ że powiedział albo zeznał/ że
tak było iako ten żaluie: y dgyby przysięgali/ te-
dy mają przysięgac że wiedza. o tym/ że to rzecz
sprawiedliwa iest/ o co przysięgają. Iesli o Dzie-
dźctwo albo o Dźiedziczne rzeczy świadectwo
ma być/ albo o dlugi że ie zaplácóno/ któreby by-
ly nie zapisané: Tedy to ludzie osiedli czynić á
świadczyć pod przysięga mają. Ale o Dlugi
proste zaplácóno/ tedy może świadczyć/ chocia
nieosiadly. Jure Mun: artic. 106. 7 artic. 107.
et artic. 108. 7 art. 109. et artic. 110. et art. 112.
Et Speculo Saxon: lib: iij. artic. 11. 7 artic. 22.

Świadek

SWiadek ieden w Prawie Maydeburckim
nie wazy nic/ iedno dwa albo trzy. Spe-
culo Saxonum Libro ij. Articulo 54.

SWiadczyć nie może Człowiek zley slawy/
ani naganióny/ szalóny/ dzieci co lat nie-
mają. Specu. Saxo. lib: j. artic. 8. Y Niewiaſty
nie mogą świadczyć/ iedno w niektórych rze-
czach/ które są w Prawie opisane: iako o thym
wyryżey X X X

SWiadectwo Świadków nie wazy nic/ áż
pierwey przysięga/ á ná Świadki/ kro-
sye ciągnie/ iesli nie dowiedzie/ wpada w swéy
rzeczy. Spec: Sax. lib. j. art. 53. et lib: iij. art. 19.

SWiadczyć gdy Kayce mają/ nie trzeba im
przysięgac/ kiedy iedno tho świadcza/ co
sye przed ich Urzedem dzialo Kádzieckim. A-
bowiem poniewaz przysięgli ná Urząd/ tedy im
ma być wierzóno. Ale gdy świadcza/ tylko z o-
sob swych/ iżby nie tego świadczyli/ co sye przed
ich Urzedem dzialo: ale z osobną/ gdyby iaka
rzecz extra Judicialiter factam, świadczyli ko-
mu/ że byli przy tym/ kiedy sye sstało albo dzialo/
że wiedza o tym: tedy takowe świadectwo nie
nie wazy/ chocia Kayca świadczy albo Przysię-

E ij

już/ al-

O Świadcach/

żnik/albo Wóyt/ aż przysięga iako inszy Świadek/gdyby im wiary dać nie chciano. Jure Municip. artic. 102. et artic. 11. et art. 32. et art. 74. Et Speculo Saxon: Libro iij. Artic: 25.

SDyna kogo žalwia/ a świadki nani maia/ tedy nie moze obwiniomy sam przeciwko Świadkom odijdz: Ale z tylemze Świadkow ma sye oczyszcic. Speculo Saxon. lib. j. artic. 15. Et ad idem Speculo Saxon. libro ij. artic. 11. Et Jure Municip: Articulo 75.

Rzysieznicy maia świadczyc/ gdy kto komu wzdawszy Imienie/ da w nie Wwiazanie/ a ich świadectwo ma miec mieysce: y co oni w thakiey rzeczy świadcza/ powinien po świadczyc Sedzia albo Wóyt/ co oni znaią. Specu: Sax. lib: iij. artic: 88. 7 art. 25. et Spec: Sax. lib. j. artic. 8. Jure Mun: art. 32. et art. 52.

Swiadek nie wezwany/ ani k temu z Prawa przypedzony/ ku Świadectwu moze byc nie przypuszczon: Abowiem kto świadczy bez potrzeby/ a w przysiege sye wdawa/ poderyzenie o sobie czyni/ ze z takiego świadectwa pożytek miec ma/ albo z przychylnosci/ albo ze lekkczlowiek/ albo szalony/ gdyz tho szalonego oby

czay/choz

o dowodz. y o odwodz.

rix.

czay/ chocia go nie pytaia/ tedy powieda. A tak taki moze byc od Świadectwa odrzucen/ a ku Świadectwu nie przypuszczon. Speculo Saxon: Libro iij. Articulo 31. et lib. j. artic. 8.

Dode ktora strony miedzy soba weznia/ y zakład w tym zaloza/ powinien kazdy dzierzec: a iesli by ktora strona zruszyla to/ a niechciala tego dzierzec/ a potagnelaby o to do Prawa dugga strone: tenby powiedzial/ ze sye o to ziednal: Tedy bliższy tego dowiesc Jednaczmi/ ze sye ziednal/ a nizli ten co sye przy/ ze Jednania nie bylo. Speculo Saxon: Libro j. Articulo 8. Et Jure Municip. articulo 51. et artic. 53.

Dwodziec na ktora rzecz iest Rok zawity/ a ku wywiedzieniu Świadkow/ Rok y szesc Niedziel ma byc dan. Speculo Sax. lib. j. Articulo 62. Et Jure Municip: Artic: 75.

DImienie albo o Dziedzictwo/ gdyby komu przyszedl dowod: tedy ma dowodziec samosiodem. A wszakoz Prawo dzierzy/ ze moze samotrzec/ gdy iedno z ludzmi osiadlymi/ a z tymi co do tegoz Prawa przysluzaią/ przysieje. Jure Municipali Articulo 106. et articu: 107. et articulo 108.

E iij

Na świad-

NA świádku kto sye bierze/ albo komu przy-
siege skaza/ á dosyc' themu nie uczyni ná
Kotu ná którym dowodzić ma/ swa rzecz tracić:
opócz k'oby Legale impedimentum przyniósł/
czemuby tego ná ten czas uczynić nie mógł.
Speculo Sax. lib: j. artic. 62. et lib. ij. artic. 12.

SWiádkowi któryby świádeczył zá kim/ i'zby
mu kto przygane uczynil: zarazem tego
ma dowiesć/ w czym go wini. Speculo Saxonum
Libro j. Articulo 51.

Słowiek każdy bliższy iest/ gdzieby mu s'ło
karanie ná gardle/ albo ná zdrowiu/ albo
tęz o imieniu/ bronic tego/ á odwodzić sye/ niżli
by go kto pokonac miał. A to sye ma rozumieć/
gdzie iáwna rzecz nie iest. Speculo Saxo. lib: j.
articulo 8. et artic. 15. et artic. 18. et artic. 64.
Et lib. ij. art. 26. Et lib. iij. artic. 38. et art. 37.
Et Jure Municip. Articulo. III.

T który który rzeczy dochodza dla potwa-
rzy/ dowodza swéy rzeczy Świádku godny-
mi/ albo dowody bárzo słusznymi/ albo Sado-
wymi rzeczami niewatpliwymi. Speculo Saxo-
num Libro i. Articulo 66.

Dowód

Dowód żadny nie iest dostateczniejszy/ á
perwniejszy/ iedno który Sadowy iest/
bo tu iuz przysięgi nie trzeba: Abowiem co sye
przed Sadem s'kanie/ tego iuz ni'k' zaprzecić nie-
może. Speculo Sax. lib. ij. artic. 18. et art. 19.

O Przysięgach.

Przysiędz gdyby kto
miał o k'horz rzecz obwi-
nióny/ żeby sye Przysięga
odwieść miał: tedy może
chceli puścić Przysięge po-
wodowi/ co nan žaluje: á
powód mu iey zaśie zdac'
nie może/ gdy iá przymie/ iedno przysiędz chceli.
Aez to o Kekoymiach nápisano ná przodku/ ale
tęz to ma być rozumiano o powodzie y o obwi-
niónym. Speculo Saxonii libro iij. articulo 11.

Leki swéy gdyby sye kto przec' chciał/ że nie
pisał Listu albo Chyrográffu/ albo iakie-
gożkolwiek fałszu/ którymby nan dowodzono:

tedy po=

O Przysięgach.

tedy powód samotrzec przysięgłszy/ bliższy nam
dowieść iż tho iego reki pisanie/ niżli sye on od-
wieść. Jure Municip. Articulo 109.

Przysięge iesliby komu skazano z Prawa/
któryby był z innéy Jurisdicyey/ to iest z
innégo Prawa/ a czas by był iako w Prawie 30
wa Ligatus, to iest wiązany/ w który czas za-
bnych przysięg nie czynią: tedy Sedzia niema
odkladać takiey Przysięgi: oprócz iżby stroná
pryzwolita. A każdy wszedy przysięga odcydzie
gdzie nam iawnégo dowodu niema. Jure Mu-
nic. artic. 117. Et Specu: Saxon: lib: j. artic. 7.
et artic. 15. z artic. 18. Et libro ij. articulo 10.
Et Jure Municip. articulo 46.

Ady kto po umarłéy rece Długu iakiego
dochodzi/ tedy ma samosiódm przysiędz-
yt de hoc Speculo Saxonij libro j. articulo 6.
A iesli téż kto ná kim dlugu dochodzi z Świad-
ki/ powinien z tyłemże świadków sye oczyścić.
Jure Municip. articulo 103. z artic. 67.

Zwyczaj téż to dzierzy/ że kogo winia o co/ a
zwłaszcza o dlugu/ a on przysięga odchodzi/
a czyni to inż nie raz/ ale wiele kroc/ ku ludzkiey
szkodzie: taki inż bywa podeyrzany/ y niedopus-

szczią mu

O Przysięgach.

List xxj.

szczią mu samemu przysięgac/ iedno z świadki.
To sye zwyczajem zachowywa/ a zwyczaj do-
bry iest za Prawo. Bo kto czesto ná cudzą szko-
de przysięga/ nie przystoyna rzecz aby mu same-
mu wierżono. . . . .

Przysięge komu skaza/ albo że sye sam ná
to pozwoi/ téż przed Jednaczmi: Tedy
gdy temu dosyc nie wczyni/ rzecz swa traci. A
Jednaczmi moze każdy dowieść/ nie inak iakoby
sye to przed Sadem dzialo. Specu: Saxon: lib: j.
articulo 8. et libro ij. artic. 11.

Adyby kto przysiędz miał/ y byłby gotów
a tho wczynić czasu naznamionowaného/
a powódby przysięgi słuchać nie chciał/ bedac
oblicznie/ albo téż ná Roku nie stanał/ aby przy-
sięgi przysłuchał: Tedy ten inż od przysięgi wo-
len/ y ma to inż tak ważyc iakoby przysięgi: o-
prócz żeby ten co miał przysięgi słuchać/ wkazał
Legale impedimentum, czemu by ná ten czas nie
mógł być. Speculo Saxon: lib. ij. artic. 11.

f

O Jednáz

¶ Jednaniu á Zgodách.

Jednanié / ktoréby sye
stalo nie przed Sadem / te-
dy siedmiá Swiadkow ma
byc dowodzona : A ma the
moc Jednanié / iako téz rzecz
osadzona: Abowiem przyslu-
sze to / wiare chowac między
Ludziemi: co sye ieden raz po-
doba y sítanie / thego trzeba strzedz y dzierzec.
Aczkolwiek napisano iest w Tercie / izby samo-
siódm miał dowiesc Jednania : Ale iednak tak
w Prawie napisano / ze iedno samotrzec dowo-
dzi. Jure Municipali articulo 52. et artic. 53.
Et Speculo Saxon: libro i. articulo 8.

Jednacza gdy iednacia / thedy co wyrzeka /
aby tho dzierzano / zaklad zalozyć maia.
Jure Municipali Articulo 53.

¶ Rekoym

¶ Rekoymiacz.

Rekoymie sa dwoi / Jedni
ktorzy recza za kogo / przed Sa-
dem albo Urzedem. Drugzy kto-
rzy recza tam na stronie / ci mo-
ga iesli sye przy Rekoymstwa
przysiega odidz. Ale Rekoymie co Sadownie
recza / tedy gdy Isciec nie stanie / powinni zan
odpowiedac : a na Jiniencie albo na maietnosc
dluznikowe / nie ma sye siegnac wierzyciel / alez
pierwey z Rekoymia czynic bedzie ten kto poz-
yczl. Spe. Sa. lib. iij. art. 9. 7 Jure Mun: art. 117.

Rekoymie powinni sa za tego odpowiedzialc
za kogo recza : y kogo recza na postawie-
nie / powinni go stawic : a iesli go nie stawia / te-
dy powinni zan placic : oprócz gdy kogo wyre-
cza / o ty rzeczy o ktoréby kto gardlo zasluzyt / a
w tym wieciez wyreczony / tedy tych pokut / kro-
teby on miał miec / nie powinni oni miec / iedno
powinni placic zan / to coby wedle Prawa wsta-
wy / a waznosci oney rzeczy bylo. Specu: Sa-
xon. lib. j. artic. 65. Et Jure Munic. artic. 31.

Retómkowie powinni Rekoymie wybarwic

¶ 4

z Reko-

z Rekoiemstwa/ thy którzy reczyli za Dycá ich/ którzy vmárl. X iesli imienie albo máietnośc po vmárlým wezmą/ powinni dlug záplácić: Jesli nie po nim nie wezmą/ plácić nie powinni.
Speculo Saxon: Libro iij. Articulo 10.

Rekoymia iesli za kogo reczył/ iž miał przyśyadz/ tedy iesli vmrze ten za kogo reczył/ powinien sam Rekoymia przyśiadz/ to co Jścicc wczynić miał/ albo zań plácić. A gdzieby w tákley mierze Rekoymia przyśiadz nie chciał/ tedy może puścić Przyśiege temu/ który go o Rekoiemstwo Práwem gaba. A ten powód chočiaby mu záście Przyśiege wzdawał Rekoymiemu/ tedy nie będzie záście powinien Rekoymia przyśiegać. Speculo Saxon. libro iij. articulo 11.

Rekoiemstwo które Sadownie ma być czyniono: Naprzód o Szkodę/ którejby sye trzeba nádziewać/ iž kto ma dóm zgnily/ może Sasiádowi przez to szkoda być/ albo co podobnego ktemu: albo iž sye kto iści/ aby stal ku Práwu/ a vspráwiedliwil sye. Též Opiekunowie/ którzy czynią istote Dzieciám/ którymi sye opiekáć máią. Jure Munic. artic. 27. Et Speculo Saxon: libro j. artic. 65. et lib: iij. artic. 17.

Rekoymie/ gdy za kogo reczą spolná reká/ iesli iedného za wszyscy pociagną do Práwa/

wszyscy

wszyscy Dlug plácić powinien. A wszakož ma mu być zachowana Akcyá przeciw drugim Rekoymiam/ co z nim reczyli/ aby swoie czesc co ná nie przyydzie zápláćili. Gdzieby též ten ieden zápláćić niemógł/ tedy iedná ná drugim ten komu dluzno/ dochodzić może. X gdzieby wszyscy pozвано/ tedy iuz każdy powinien za sye pláćić co nan przyydzie/ za co reczyli. A gdzieby kto dlug zápláćil: a ten komuby zápláćono/ przalby sye tego/ Tedy temu dowód przyydzie ze dwiema Swiádkómá/ kto powiedzial ze zápláćil. A gdy ma kto Rekoymia po kim/ tedy nie może piérwey z Istcem dzialáć/ až piérwey z Rekoymia będzie o to czynil. Spec: Sax. lib. ij. artic. 6. 7 Ju: Mur. ar. 31. et li. ij. ar. 39. 7 Ju: M. ar. 117.

Reczyli kto za kogo/ tedy ten komu dluzno/ Tedy nie może piérwey z swym Dlužnikiem czynić/ až z Rekoymia piérwey. Speculo Saxon. lib. ij. art: 39. Et Jure Mur. arti. 117.

Rekoymia/ gdy reczy kóniá/ albo iákíe bydle postáwić/ a w tym kóni albo óno bydle zdechnie: Tedy iesli go pozowa/ aby óno bydle postáwil/ ma skóre onego bydleciá przed Sad przyniesć. A gdzieby mu nie wierzono/ zby óne go bydleciá skóra byla/ ma przyśiadz/ tedy będzie wolen. Speculo Saxonu libro iij. articulo 10.

Wreczylby kto kogo na postawienie / a tenby w tym czasie umarl / zeby go Rekoymia postawic nie mogli: Tedy gdy dowiedzie Rekoymia ze Jesciec umarl / wolen od Rekoimstwa / nie powinien za to nic szkodowac. Speculo Saxonum libro iij. articulo 10.

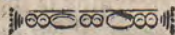
Na Rekoimstwo nikogo nie maia dac na wierzsa summe / iedno iako iego maiernosc niesie / oprócz dlugu: Tedy iako wielki dlug / tak wedle they summy / na Rekoimstwo moze byc dan. Speculo Saxonum libro ij. articulo 10.

Rekoimstwo powinna rzecz stawic / gdy strona zada / temu kto Imienia nie ma. Osiadlemu nie potrzeba: albo gdyby kto zaklad dal / gdyz kto ma czym placic / albo zaklad kladzie: wiecety czyni nizli ten co Rekoymie stawi. Speculo Sax. lib. ij. artic. 5. Et Jure Mun. artic. 27.

Rekoimstwo kto zaluje ze mu reczono o dlug / ten kto przy / tedy przysieze sam: a iesli z Swiadki zaluje / samoosiodm ma przysiadz. Sp. S. li. ij. art. 6. et li. iij. art. 85. Jur. M. art. 31.

Rekoymiemu wszytká obróna nalezy / y ma ia miec / tak iakoby ia tez iego Jesciec mial / to iest Puncypal / za korego reczyl. Sp. Sax. lib. ij. artic. 4. et Jure Mun. art. 34. et art. 117.

O Gwaltciech / Gwaltownikach / o Mezoboy swie / y o Zanach.

To komu Gwalt czyni / a na ten czas w obronie gdy Gwaltownika zabije / nie za tho nie pokupi / iesli samotrzec tego Przysiega dowiedzie / iz to na swym Gwaltcie uczynil. Abowiem nie w kazdey rzeczy winien mezoboystwa / a owszem ten co tho w swey obronie uczyni / a kto bronisc ciála a żywota swego / wdziála tho / ma byc rozumiano / ze slusznie a nie przeciw Prawu tho dziála. Lotry tez na drogach kazdy zabic moze: Abowiem ten kto sye broni / slusznie tho czyni: a ten kto sye na drugiego siega / niesprawiedliwie tho dziála. Speculo Saxonum Libro ij. Articulo 69.

O Gwałciach/Gwałtown.

Gwałt kto uczyni w dzień Święty/ tedy
brócić go to nie może: Ale przedsię ma
być sadzon tęż y dnia Świętego/ gdzieby był
poiman. Specu: Sax. lib. ij. artic. 10. et art. 66.

Gwałtem ktoby komu Imię wzięł/
którebym nani miało spaść/ nie doczekawszy
śmierci tego/ po którymby ie spadkiem miał w
ziąć/ Prawo swe traci. A syn może być wydzier
dziczon/ tym obyczajem / gdyby odiał Imię
Rodzicom swym za żywota ich. Speculo Sax
onum Libro ij. Articulo 84.

Jesliby który Człowiek był ranion / a w
miał z rany: albo że ten co ranil wyma
wiałby sye tym/ że nie z rany umiał/ ale że mu
inna choroba przypadła: tedy ma to stać na
świadectwie Lekarskim/ którzy rannego leczyli.
A iesli gdzie sye to sstanie/ że iedno ieden Lekarz
iest/ tedy ma stać na iego świadectwie/ a zwla
szcza gdyż na wielu mieyściach taki Lekarz przy
siegly bywa. A iesliby umiał trzeciego dnia
ranny/ tedy iuz ma być rozumiano/ że z rany w
miał. Speculo Saxonū Libro ij. Articulo 16.

Zabicié głowy/ w Náydeburstkim Prawie/
placa ma być całym Wergieltem/ tho iest/

dwadziec

o Niezoboystwie/ y o Ranach. List xxv.

dwadzieścia Złotyeh Polstkiey monety. Ale we
dle zwyczaju/ który sye w Polstkim Prawie zácho
wywa/ Tedy z tych Miasł/ w których wždy sa
Ludzie znakomitszy/ za głowe trzydziści Gzy
wien. W mnieyszych Miasłeczkach/ pietnascie
Gzywien. We Wsi/ dziesiec Gzywien.

Romu wezma Imię gwałtem/ albo z
niego wybija: Napiérwey niżli sye też ta
sprawa przetoczy albo dokona/ ma być w dzier
żnię wrocon wybity. A gdzieby go do Prawa
ciągniono albo pozywano/ nie powinien odpo
wiedać/ azby mu pierwey imię wrocono/ ktró
re mu gwałtem wzięto. Speculo Saxonum
Libro ij. Articulo 10.

Cco zabijáia Oyce/ Matki/ Dziada/ Ciotke/
krewne swote/ albo aczby sam nie zabil/ że o
tym wiedzial/ albo naprawil: zászyty w worze
z swierzery/ ktróie sa w Prawie napisane/ ma być
w wode wrzucon/ a wtopion. Speculo Saxo
num libro ij. articulo 14.

A Gwałcie albo na złym uczynku/ kogo
poimaia / na Kekoemstwo nie ma być
dan: iako o tym Specu: Saxon. lib. ij. artic. 9.
Et Jure Mun. artic. 117. Acz też przy/ tedy go

G

to wspo

O Gwałciach / Gwałtown.

to wspomóc nie może: Abowiem powód samos
siódm go poprzyśiadz a dowieść nan może. Or
telu też łaiaci: a przeto przec sye nie może / gdy go
na iawnym uczynku poimają: albo też uczyni
wszy że wcieka / inq ū w tym: albo iesli krądzio
né rzeczy w iego skrzyni / albo komorze / gdzie sam
klucz nośi nayda sye: oprócz żeby kto inny klucz
nośil / albo żeby go indzie chował / żeby go kto
dostać mógł: albo żeby były rzeczy tak male / że
by ie mógł dziura albo oknem wyrzucić: Tedy sye
o takie rzeczy sprawić może / że ich nie ukrad / ani
o nich wiedzial. Specu: Sazo: lib: ij. artic. 35.

RTo zabije vmislne / wedle Prawa ma
być karan. Kto zabije przygodnie / iz to
iawno bedzie gardla stracic nie powinien / iedno
zapłacić. Speculo Saxon: Lib: ij. Artic: 38.

DKány nie może być obwinion / iedno ied
den z drugimi czynić może / iako z pomo
cni / iz sye mogą odwieść: A wszakoż y pomo
cnicy iesli sye znają że bili / tedy beda tak winni /
iako y ten kogo obwiniono. Speculo Saxon
Libro iij. Articulo 46. *MS. Pomec*

ZA gwałtowne rzeczy poczynaia / co w Pra
wie Maydeburstim zowa Manuale facti

złodziey

o Niezoboystwie y o Kanach. rrvj.

złodzieystwo / kogo na nim vchwyca: Niezoboy
stwo / vmislne nie przygodne: gwałt domowy /
albo też y gdzie indzie rozboj: v kogo też rzeczy
krądzienne nayda w iego komorze / gdzie sam klucz
nosi / czegoby oknem wyrzucić nie možono. Spe
culo Saxon. libro i. artic. 26. et lib. ij. artic. 35.
et artic. 54. et Iure Mun. artic. 27. 7 art. 115.

DWyby kto miał krzywde od kogo / a Pra
wem tego nie dochodzac / samby sye tego
mścił: tedy Prawo swoje iuz traci. Bo ni kt w
swey rzeczy Sedzia nie ma być / ani sam sobie
sprawiedliwosci dzialac / a gwaltu drugiemu.
Speculo Saxonum Libro ij. Articulo 13.

SIne rany kto obwiedzie / Drzedem / a vka
że ie: bliżzy iuz na nie dowieść / niżli ten
kogo winia / gdyby przal a chciał sye odwieść.
Iure Municipali Articulo 89.

Gwałtem ni kt nikomu Imienia nie ma
brać / ani dzierzenia odeymowac: ależby
pierwcy Prawem tego doszedl / izby mu dzierze
nie przysadzono. Jesliż by też rzecz kto swoje na
last v kogo / a gwałtem ia wziął: rzecz one traci.
Jesli też kogo gwałtem z dzierzenia wypedzi /
iako Gwałtownik ma być karan. Jesliby też

G ij

kto mni

Kto minimal ze iego rzecz a wziął cudza: tedy gdy przysięże/ że to omyłka uczynił: dwa kroć za co rzecz stoi/ ma zapłacić: gdzieby tego nie dowiódł przysięga/ tedy ma być karan iako łupieżca. Speculo Saxon. lib. ij. artic. 70. A kto co gwałtem dzierży/ a nie za żadnym Prawem/ tedy dawności w tym niemaż. Speculo Saxon: Libro iij. Articulo 4. Et lib. j. artic. 29.

Gorące Prawo kogo ima na nim/ że mu o gardło idzie/ iako o Niezoboystwo/ albo o Gwałt: tedy trwa czterzy a dwadzieścia godzin. A gdy minie gorące Prawo/ tedy oprócz kufszney przyczyny/ iżby na ten czas przeciw takiemu nie možono postępic: o gardło inż takie mu nie idzie/ ale placic a dosyc czynic ma. Speculo Saxon. lib. ij. artic. 9. et lib. j. artic. 66.

Gwałt domowy/ albo gdyby kto Złodziejia w domu swym zastał/ tedy to ma według obyczajia obwołać: Bo takie obwołanie iest inż początek skargi/ a za tym pokónac go samosiodm może/ gdyby go na iawnym uczynku iac nie možono. Speculo Saxon: libro ij. artic. 64. Et Jure Mun: artic. 36. et art. 37. A gdzieby za razem gwałtu nie obwołano/ tedy inż sye bliższy odwieść obwinióny. Jure Municip. artic. 38.

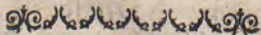
A takie

A takie wystepy gdzie ie obwołaia/ a dowód inż na nie bedzie iasny/ Tedy inż poprzysięgac nie trzeba. Speculo Saxonum libro j. articulo 15. Et Jure Munic. artic. 40. A iako Zloczynice/ o ktory iaki wystep maia być karani/ tedy to iest Speculo Saxon. Libro ij. Articulo 13.

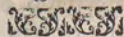
Za rany nie szkodliwe/ szelagów trzydzieści: a Sedziemu za wine/ szelagów osm. Speculo Saxon: lib. ij. artic. 16. Tamże w tym Artykule stoi: Gdzieby też palec albo zęb wycieto/ albo wybito/ zaplata ma być Wergieltu dziesiata część: to iest kopa/ a Sedziemu szelagów szesćdziesiat. A ty szelag wedle Prawa Sastiego/ sa ieden za dwanaście pieniedzy. A wszakóż Prawo pospolite/ to iest Statut Koronny/ obmawia tak/ że o rany y o glowe/ w Miescicach y we Wsiach/ nie Maydeburstim Prawem/ ale Polskim ma być sadzono. Aczkolwiek tego nie napisano/ po czemu glowa ma być placóna czlowieka Mieskiego: A wszakóż z zwyczajiu tak dzierża/ Iż z tych Miasz gdzie sa wždy Ludzie szlakomitszy/ albo Kupieccy/ tedy za glowe trzydzieści Gzywien. Z Miaszeczek tych mniejszych/ tedy pietnaście Gzywien. Za Kmiecia/ dziesiec Gzywien.

Rę gwałtowni gdy ij obwołaię/ każdy po-
winię bieżć. vt de hoc Specu: Saron:
libro j. articulo 53. Ktoby nie bieżał/ w karanię
wpada. Spec: Sar. lib. ij artic. 71. A wszakoz
w Miescięch zwyczaý a postanowienię iest/ iż
nie w ten czas gdy kto na gwałt wola/ ale gdy
zadzwońia na Katuszu ku gwałtowni bieżć ma-
ia: a to dla tego/ suadzby kto piány/ albo szaló-
ny zawolal/ za małę albo za żadną przyczynę/ za-
czymby sye mogło wiele złęgo sstać: ale gdy za-
dzwońia/ inż iest znak/ że to idzie z starszych/ a z
Drzedowęgo rozkazania. A tak w Miescięch/
maia tego pilnie strzedz/ aby Dzwonek tak był
chowan a opatrzon/ aby dzwonic weni niht nie-
mogl/ iedno kiedy Drzad rozkaze: a za dobra bę-
czności/ aby sobie szkody w tym nie uczynili/ a
nie upadli w ty pokuty/ ktore w Polsticy Koro-
ny Prawie na to są postawione.

O Złodziejstwach / o kradzionych albo nale- zionych rzeczach.

Kradzione rzeczy nie ma-
ia idz nikomu ku pożytku/ ale kto
by ie zastał/ maia mu być wróco-
ne: a dawnością sye niht w tym
nie może bronic/ choציaby daw-
no kupil kradzionę rzecz: a zwłaszcza w tych rze-
czach tym wiecý/ ktorych iawnie niewkazuia: ale
chochy rzecz widoma/ iedno że kradzionę/ iako
Kón/ Bydle/ ktoby z krad przyial a poznal/ tedy
w tey rzeczy dawność nie idzie: A wszakoz nie-
może być rozumiano/ aby sam ukradl/ gdy tego
nie tail. Speculo Saron: Libro ij. Articu: 36.
Et Iure Municip. articulo 56.

Równia gdy sye kto imię v kogo/ albo rzeczy
kradzioney: Tedy gdy sye ciagnie na za-
wódzce ten v kogo zastał/ ma mu być dopu-

O Złodziejstwach/

szeszono. Jure Munic. artic. 132. et artic. 135.

Zeczy należonéy koby nie wrócił / a nayda
da iá v niego / ma być karan iako o zlo-
dziejstwo. Także też v kogoby kradzioną rzecz
zařtano w iego strzyni / albo w iego komorze / do
któreyby sam klucz nosił : powinien o to odpo-
wiedać iako o złodziejstwo : oprócz żeby tak ma-
ła rzecz była / którąby oknem wrzucić mógł : te-
dy sye sprawić ma że nie wiedział. Speculo
Saxonum Libro ij. Articulo 35.

Złodziejstkie rzeczy v kogo zařtana / a do-
wiodłby że ie kupił / iesli nie Istcem / tedy
Litkupnik : tedy mu iuz o karanie nie idzie / ale
za co kupił / tedy ty pieniadze traci. Speculo
Saxonum Libro ij. Articulo 36.

Sdyby kogo obwiniono o rzecz kradzio-
na / którąby v niego zařtano / a ónby za-
stepce postawić niemógł / od któregoby to miał :
tedy gdy sye Litkupnik wywiedzie / iz to kupił /
o gardło mu nie idzie : ale powinien to co v nie-
go zařtano / gdy dowiedzie then czyiá rzecz iest
wrócić : albo iesliby tey rzeczy niekrył / a iawnie
iá wkaźował : iesli ná kóniu / izby ná nim iawnie
iezdzi / tedy za dowodem tego / czyiaby to rzecz
była

o kradzion. albo należon. rzeczach. xxix.

była własna vkradzioná / powinien wrócić : a
nie innégo o to nie pokupi / ten co v niego zařta-
no / iedno the rzecz traci. Speculo Saxonum
Libro ij. Articulo 35. Et libro iij. articulo 36.
Et ad idem Jure Municip. Articulo 56.

Kradzioná rzecz swoje / gdyby kto v kogo
zařtał / niema ieý gwałtem brać : a iesliby
iá gwałtem wziął / może być poiman / y przed
Sadem o to obżałowan. Jure Mun. artic. 27.
et artic. 112. Et Speculo Saxon: libro ij. ar-
ticulo 25. et artic. 70. z artic. 35.

To co naydzie a nie wróci / albo chowa
skryć / a potym to nayda v niego : za zlo-
dziejstwo ma być poczytano. Albo kto rzecz zlo-
dziejstka kupi / także iá też chowa skryć / a
cia kto rzecz złodziejstka kupi / nieskryć / a
tai tego / nie chowa ieý skryć / a
nie / ten za złodzieia nie może być wian. Spe-
culo Saxon: Libro ij. Articulo 37.

Zloczynstwo / czworakim oby-
den popelnic : iesli obyczajem może ie-
szal innemu ná to / albo sam co vczynił / iesli rá-
zloczynce przechodzi / do iesli rozkazal / albo iesli
dziejstkim obyczajem / albo rzeczy tak zlo-
czajatem od nich bierze. Speculo

Saxonum Libro ij. Articulo 72. Et Jure Municipali Articulo 51.

Zboża albo Owoce/ gdy kto w nocy z Polá ukradnie/ albo z Sadu/ albo z Gumna/ tedy ma być obieżson: á zwłaszcza o Zboże. A iesliby wędnie kradł/ tedy ma być ścieta. Jure Munic. artic. 38. Et Speculo Saxon. lib. ij. artic. 39.

Rzeczy kradzione/ Dziedzicy albo Potómkowie/ nie powinni odpowiadać/ po śmierci swęgo Oycá albo Bráta: opócz izby zázywotá poczela syc o to rzecz z ich Oycem/ albo Brátem/ po których Spadki biora: albo izby do świadczono/ izby takie rzeczy ostaly po umarłym/ á oni ie wziali/ y używali ich: tedy w takichy rzeczy odpowiadać powinni. Speculo Saxonum Libro j. Articulo 6.

99

99
 100
 101
 102
 103
 104
 105
 106
 107
 108
 109
 110
 111
 112
 113
 114
 115
 116
 117
 118
 119
 120
 121
 122
 123
 124
 125
 126
 127
 128
 129
 130
 131
 132
 133
 134
 135
 136
 137
 138
 139
 140
 141
 142
 143
 144
 145
 146
 147
 148
 149
 150
 151
 152
 153
 154
 155
 156
 157
 158
 159
 160
 161
 162
 163
 164
 165
 166
 167
 168
 169
 170
 171
 172
 173
 174
 175
 176
 177
 178
 179
 180
 181
 182
 183
 184
 185
 186
 187
 188
 189
 190
 191
 192
 193
 194
 195
 196
 197
 198
 199
 200

O 1130

munioza

et

Wieźniach á o Złodziejstwach.

Wieźniá żadnego Władcy/ rzad żadny/ ani nikt niema puścić/ bez iego woley. Gdy też kto tego da wsądzić o Dług/ albo o iaką swą krzywdę/ á do Káżni go przyma/ w Mieście/ albo też we Wsi: A gdzieby go któżkolwiek wypuścił/ Tedy sam ma dosyc czynić zani. A gdzieby wcielił bez dobrowolnego wypuszczenia/ Tedy ma przysiadz Sedzia/ to iest Woyt albo Burmistrz/ iz do tego przyczyny nie dał. Ut de hoc Jure Munic. artic. 17. R powinien Sedzia albo Władca oprawić á opatrzyć dobrze Komore/ gdzie sadzaia: Jáko o tym Jure Mun. artic. 59.

Gdy tego wsądza żeby ná gárdlo siedział: A iesli ij dadza ná Kékoiemstwo/ tedy woble Maydeburstkiego Práwa/ iuz mu o gárdlo nie idzie/ ale ma iuz być innymi winami/ albo potutami karan. Specu: Saxon: lib. j. artic. 65.

h ij

Et Ju-

Et Jure Municipi: articulo 27. et artic. 117.

NA śmierć nikogo skazać nie maia/ iedno al-
bo aź sye sam wyzna/ albo go pokónaia/ al-
bo na iawnym uczynku im: A cżby Złodziej
kogo powolał/ y śmiercia tho swą zapieczeto-
wał/ Tedy ten kogo powolał/ moze sye odwieść
swą przysięgą: oprócz zeby inne świadectwo á
dowód przeciw iemu było. Speculo Saxonum
Libro iij. Articulo 39.

SDyby Złoczynice chćiano imowác/ á ónby
ná Cmyntarz wćiekl/ albo do Kościola:
tákiego Kościól niema brónić. I Żyd uczy-
niwszy co złego á do Kościolaby wćiekl/ choćiaby
sye też krzćić obiecowal: moze być wziet/ á ow-
szem gđzieby sye brónil/ gđyz Żydom z brónią cho-
dźić zapowiedziano. Spec. Sax. lib. ij. artic. 2.
Tęz Slugi niewolne kto ie ma: Tatarzy y inne
niewolniki/ tych też Kościól brónić niema/ y ow-
szem wydać: Co Kościoly lupią albo gwałca/
thęz ich brónić nie maia/ albo co Dziewki albo
Niewiasty gwałca/ albo Mniszki: albo iawné
Cudzołożniki/ gđyby ie góniono/ zeby tam wćie-
kali/ nie maia ich brónić. Jure Munic. artic. 9.

Cudzołóstwa iawné/ ty maia być zawnsze ka-
rané/

rané/ tak Mężczyzna iako Białęglowy: niema
tego Urząd nigdziey dopuścić/ y owszem gár-
dlem o to wedle Práva zawnsze karano. Spec.
Saxon. libro ij. articulo 13. et lib. iij. artic. 1.

Lę in Legibus Lex Julia karze Cudzoło-
żniki: Teraz ty rzeczy barzo sye zabieżyły/
że nikogo o to nie karza: á też Pan Bog każni
dopuszcza/ o iawné rzeczy/ iawnie karác racy.

O Pożogze.

Ożoga/ iź tho iest zły á o-
krutny uczynek: Tedy the sprá-
we obwiniony o Pożoge ma czy-
nić: Iź gđy go obwinia przed
Práwem/ iź spalił Dóm/ Gum-
no: Tedy ten obwiniony támże przed Práwem
ma mianowác troie osmnaście Swiadków: á
powód ten kto žalnie/ komu sye krzywdá y szko-
da sstała/ ma obrác z nich osmnaście/ z którymi
obwiniony przysiędź będzie powinien. A gđzie-

O Pożodze.

by sye nie sprawil/ tedy gdy go powód poprzy-
sieżę/ogniem ma być spalón: czym zgrzeszył/ tym
ma pokutować. A taki Sad o Pożoge/ tedy
Polskim Prawem sadza/ a nie Maydeburckim:
acz też y w Maydeburckim Prawie o tym niečo
napisano. .x. .x. .x. .x.

O Sfałszowaniu iá-
kiej rzeczy / albo Ku-
piey.

Rzecz iáka gdyby kto prze-
dal fałszywa/ a ten co kupil wi-
ni go o to/ że mu rzecz fałszywa
przedal: Jesli sye przy że nie prze-
dal/ albo acz sye zna że przedal/
ale powie że niewiedział/ a nie przyrzekał mu za
fałsz: Tedy ten co kupil/ samotrzec ma nani do-
wieść/ że mu za dobra Kupia przyrzekl. Jure

Munici-

O sfałsz. iákiej rzeczy albo kup. xxxij.

Municipali Articulo 99. .x. .x.

Dzieby kto ná kogo fałszynie stárzył/ á
ten obwiniony/ za to skargaby ciężkość
iáka albo więzienie podiał: gdyby sye tego po-
tym sprawil/ że był niewinnie ostárzon: tedy ten
co nani žalował/ toż ma cierpieć co ón cierpiał.
Speculo Saron. lib. j. artic. 69. 7 Specu: Saron:
lib. ij. artic. 8. et Specu: Saron: lib. iij. art. 69.

O Opiekunach.

Opiekuni Wzjad / od
Wierzchniego Pana/ albo
Mieyski / powinien opá-
trzyć: Aby Opiekunowie
sye wiścili/ aby dziecinnych
rzeczy nie vtráćili: Oprócz
tych Opiekunów/ które O-
ciec vstawi/ ci nie powinni istoty czynić. Spe-
culo Saronum Libro j. Articulo 23. Et Jure
Municipali articulo 26. et artic. 49.

Opiekuny / może każdy vstáwić Dzieciám

swym/

swym/ mimo inne przyrodzone/ Tylko aby to w
czynił przed Sadem/ a powiedział przyczyny/
czema to czyni. Opiekun też przyrodzony/ po
winien Inwentarz uczynić/ y widać sierotam
ich dobro/ aby im tego nie utracił. Niemoże O
piekun skazać/ zniszczyć imienia dzieciennego/ ani
przedac/ zastawić/ ani z dzierżenia swego wypu
ścić. A gdzieby sieroty umarły/ którymby sye o
piekał/ tedy y tym na które spadek po nich przy
dzie/ powinien liczbę czynić: Jako o tym Spe
culo Caro: lib. j. artic. 23. Et ad idem de Turo
ribus, lib. j. artic. 42. Ale ci Opiekunowie/ któ
re Ociec wstawi/ mimo przyrodzone Dzieciom
swym/ ci nie powinni takiego Inwentarza czy
nić: a to z tej przyczyny/ iż nie sami do tego przy
chodzą/ ale ie Ociec wstawił/ y wierzył im tego/
tedy wszystka sprawa opieki/ już na ich wierze za
leży. A iakie Imienie Opiekun weźmie w swo
ie opiece/ takie zaśie wrócić powinien. A jeśli
ma z dziećmi Imienie swoje spolne/ nierozdziel
ne: tedy gdy dzieci ku latom przyjdą/ Imienie
z nimi rozdzieliwszy/ powinien im liczbę czynić/
iaksne dlugi zapisane/ albo z Dekretu Sadowego/
a sprawiedliwie ich Oycą placił/ a ónyby tego
przysiąc niechciały/ tedy bliższy Opiekun tego do
wieść wedle Prawa/ niżliby ony tego odepzjeć

miały.

miały. Jure Municipali Articulo 26:

Opiekun przyrodzony/ gdzieby Inwenta
rza nie wdziałal: Tedy powinien wszystki
dlugi zapłacić/ choćby majątności Dziecienney
tak wiele nie było. Specu: Caron: lib. j. artic. 6.
et artic. 23. Gdyż to każdy ku szkodzie czyni so
bie/ kto sye wedle Prawa nie zachowywa.

Opiekun/ nie może Imienia Dzieciennego
przedac/ ani zastawić/ iedno z tych przy
czyn: **Naprzód**/ gdzieby przyszło Wianno zapla
cić/ żeby go Utwiaśta czekać nie chciała/ a nie
było skład inąd zapłacić/ żeby gotowych pienię
dzy nie było/ iedno z Imienia dzieciennego/ mu
siałoby sye placić. **Druza** przyczyna/ gdzieby
taki gład przyszedł/ żeby inak wyżyć sye ty dzie
ci co w opi. ce sa nie mogły: gdyż y kościelne rze
czy/ słusznie na ten czas w taka przygode mogą
być prz. dawane. **Trzecia**/ żeby broniąc Imie
nia Dzieciennego/ nakładając na Prawo/ albo bró
mac ich od gwałtu/ żeby Opiekun inak obrócić
ich nie mógł/ prze vbostwo ich: albo gdzie by też
rzeczy sierotce w żydów były zastawione/ żeby
szła na to lichwa/ albo inne szkodę stad przycho
dły: albo dlugi iawnie/ na którychby były albo
Zapisy albo Chyrografy/ które sye z Prawa placić

I

mu 392

musza: oprócz tych przyczyn które sye napisały/ prze żadną inną przyczynę/ nie może Imienia dziecinnego przedać/ zastawić Opiekun: a wszak też każdej przyczyny z tych/ Opiekun powinien dowieść. A iesliby ich Imienie było przez Opiekuną rozprzedano/ Prawem tego dopydż mogat/ oprócz gdzieby Opiekun wskazał/ że ku ich sye to pożytku sstało: tedy chcał Imienie mieć/ temu kto kupił/ musza pieniądze odłożyć. A gdy przyyda ku latóm/ tedy ku takowemu Imieniu nie moga przychodzić dłużej/ ieno po ki Rok y dzień nie minie: to iest/ Rok y sześć Niedziel: gdyby byli tamże presentes, gdzie Imienie ich/ iako zowa pod iednym Dzwónem. Ale iesliby ie w cudzych Ziemiach chowano/ tedy im dawność nie idzie/ iedno we trzydziści Lat/ y w Rok/ y w dzień/ to iest w sześć Niedziel: Jako o tym Jure Municip. Articulo 26.

Sieroty bez Opiekunów swych nie czynić nie moga. Opiekuna też niepożytecznego a szkodliwego/ przed Prawem może Matka/ albo Baba dziecinna obżalować: a Opiekuny także/ siedmiu Swiádków maia pokónać. Aczkolwiek w Prawie napisano/ że Niewiasty niemozga nie czynić/ ani winić nikogo/ iedno o swa własna krzywde: A wszakoz osobne Prawo wzy-

niono

niono dla sierot: że zli Opiekunowie moga być przez Niewiaste obwinioni. Speculo Saron. libro i. articulo 41. Et Jure Munic. artic. 26.

Opiekun gdy dzieci ku latóm przyyda/ powinien Imienie spuścić: A gdzieby niechciał spuścić/ tedy ma przywieść ten kto Imienie swe mieć chce/ przed Sad dwu przyrodzonych z rodzaju Oycowskiego/ a dwu z rodzaju Matczynego/ którzy maia wyznać lata tego: tedy mu Sad ma przykazać imienie/ a Opiekun ie powinien spuścić. A lata dzieciom/ Pachole we czternaście lat/ a Dzieweczka we trzynaście. Jure Municip. Articulo 26.

Opiekun Opiekę traci/ gdy sye niewiernie w opiece zachowywa/ albo iesli był w nieprzyjaźni z Oycem tych sierot/ którymby sye opiekac miał: albo gdzieby Dziecinne rzeczy zle rozsařował/ przedał a utracił: albo iesli Dzieciom pożywienia nie dawal/ albo iesli nie wdziálat Inventarza rzeczy Dziecinnych/ albo gdyby pieniedzy któreby z Opieki przychodziły/ mękladł sierotom/ albo imienie ich niewiernie spráwował: Tedy takiego Opiekuná moga winić/ Matka/ Baba/ Ciorka tych dzieci/ ktoraby iedno wiernie a ku dobremu dziecinnemu czynila: al-

J ij

bo żeby

bo żeby też ten Opiekun/ Długów Oycá ich ná nich/ będąc sam ich Opiekunem dochodził nie-
czekaąc ich lat. Speculo Saxonum Libro j.
Articulo 41. Et Jure Municip: artic 26.

Opiekuná gdzieby niebyło/ tedy Pan wierz-
chni/ albo Wzrad Kayce w Niesćie máia
postawić Opiekuny/ które zowa Látinnicy Cu-
ratores. Specu: Sar. lib: j. artic. 41. et art. 47.
Et Jure Municip. articulo 26.

Opiekun nie może Imienia dziecinného ku-
pic/ ani sam przez sye/ ani tym obyczaiem/
izby umemu przedal/ a on potym od ónego do-
stał: czego niema czynic/ dla podeyrzenia y oszu-
kama. Speculo Saxon: Libro j. Articulo 44.

Opiekunów Mátká powinna od Wzradu
prosić Dzieciám swym/ gdzieby Opiekun
now nie bylo: gdzieby tego nie uczynila/ Tedy
gdyby Dzieci zmarly/ spadku nie będzie sye mo-
gla po nich domagać/ wedle Práva Cesarstwie-
go/ do którego sye vécié máia/ gdy Maydebur-
skiego nie stawa. et de hoc Speculo Saxonum
Libro j. Articulo 23.

Napisano dostatecznie w Prawie/ aby śie-
roty nie

roty nie

roty nie byly ni w czym oszukane: y dano oby-
czay/ iako sye Opiekunowie sprawowac máia:
Ale iz malo ich co to dzierza/ Pzijaćiele o to nie-
dbaia/ Wzrad tego nie doyrzy: tedy po wszytkiey
Koronie Polstkiey wielkie sye szkody a krzywdy
šieroram dziecia/ tak iz dzieci tu látom przysze-
šy rzadko k sw:mu przysyda/ aby sye im to spelná
wrócilo/ co im sprawiedliwie nalezy: a zwla-
šzeczá gotowe pieniądze/ y inne rzeczy ruchomé:
O co sye trz:ba bac gniewu Božego/ y karania
šá to/ tym ná których to nalezy.

XXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXX

O Dzieciach ktoré lat nie máia.

Sziccie / póki do
Lat rostopnych nie-
przydzie/ o zadny wy-
štep ná gardle niema
byc karano: Jesliby
tež kogo zabil albo o-
chrómil/ Tedy Opie-
kun / z iego Imienia
powinien tho nágro-

J iij

dzie y

dzieć y zapłacić: także y szkody któreby dziecię w czynilo gdyby na nie w dle Prawa dowiedzielo. A iesliby kto dziecię zabił zapłacić je ma iako głowa niesie. Iesliby też kto cudze dziecię miotła albo za włosy skarał gdy iedno przysięże iż to uczynił za występem tego: nie za to nie pokupi. A wszakoż dziecię niegdy bywa karano za wielki występ/ które iuż iest blisko lat rostopnych: ale iesliby był ieszcze bliższy dziecinstwaniżli lat wstawionych/ to iest czternaście lat: tedy niema być karani na gardle/ ale Opiekun zani zapłacić ma. Dziecię a szalony/ gwałtu uczynić nie mogą: bo gwałtu nie może nikt uczynić/ iedno ci co to czynią wmyślnie a dobrowolnie: a dziecię y szaleni/ ci rozmysłu nie mają: A tak na gardle nie mają być karani/ tylko szkody które uczynią/ mają być płacone. Speculo Saronum Libro ij. Articulo 65. et Libro iij. Articulo 7. Et Jure Municipali Articulo 38.

Dzieci gdy Ociec umrze/ nie powinny zażonych Długów płacić za Oycę umarłego/ albo za Matkę/ iesli im czego Rodzicy nie odumra/ a iesli po nich żadnego spadku nie biorą: a iesli wezmą/ tedy powinni beda długi płacić. Speculo Saronum Libro iij. Articulo 10. Et libro j. articulo 6.

Dzieci

Dziecię iesliby kto wsadził na Koni/ tak twardousty/ któryby zadzierżec sye niedał/ a przestoby ono dziecię zabił: Pan onego Konia powinien zapłacić/ iako wedle Prawa iest/ iesli Koni swoy mieć chce. Speculo Saronum libro ij. artic. 40. Et Jure Municip. articulo 38.

O Testamentach.

Testamentem ani mężczyzna/ ani żeński pogłowie/ Imienia swęgo nikomu dać/ w chorobie leżąc/ nie może/ bez przyzwolenia Dziedzieców a Potomków. Ale w Duchownym Prawie stoi/ Iż ostateczna wola/ ma być każdemu wypelniona: to sye ma rozumieć/ o tych którzy wolni są w swym Imieniu/ gdy to uczynią we zdrowiu/ y będąc w dobrej bacznosci: Tedy takiego Testamentu/ gdzieby siedmiu Swiadków

doświad-

doświadczono/ albo izby przed Urzędem thaki
Testament byl uczynion: Dziedzic dzierzec po-
w. nien. Ale ruszajace rzeczy/ ty moze oddac we-
dle wolcy swey koždy. A tak sye to iedno roz-
mie o tych rzeczach/ ktore moze Testamentem le-
gowac/ to iest ruszajace rzeczy. *Ju: Mu: art. 65.*

Testamentem teź Zoná/ iáko y kto inny/
nie moze nic oddac/ bez przyzwolenia Ma-
żowého y ruchomych rzeczy. A Hierady tey nie
moze oddac/ chociaby teź y Mąż przyzwolit.
Speculo Garon: libro j. articulo 31. 7 artic. 5 2.
Et Jure Municip. Articulo 65.

Testamentu siedmiá Swiádków dowo-
dza / gdięby Urzędnie nie uczynion / a
wiary mu nie dano. *Speculo Garon: Libro j.*
Articulo 8. Et Jure Municip. artic. 65.

Testamentem przeto nie moze nikt nic od-
dac bez przyzwolenia Dziedziców: a z tey
przyczyny to uczyniono/ iż Oycowie niebáczni/
albo niemilosierni / ostawowali Dzieciá swoie
w ubóstwie: oddawszy Testamentem od Po-
tómstwa swého / iż nie albo malo dzieciam zo-
stawiali/ co bylo prz. c. w. dobremu obyczájowi.
A tak przeto to PRAWO uczyniono/ aby dzieciam

Materność

Materność ich ostala: ktemu teź kto co ma dac/
odkazać/ ma cho czynic za czasu/ po ki sam t. go
wzywac moze: Abowiem kto co oddawa po s-
mierci/ wż to nie iego/ ale ięg Dziedzicow. Zoná
teź czyta niema byc o to wniiona/ kedyby takich
rzeczy co zginelo. *Specu: Saxo: lib. j. artic. 5 2.*

O Zastawnych/ albo o pożyczanych/ a ku cho- waniu dánych rze- czach. 3

Estliby kto komu rzeczy sto-
jące albo leżące zastawil/ albo ná-
jal: a potym en komu náiero/ albo
iego Potomek/ chciálby przecé/ izby
w naymie dzierzal/ albo w obliga-

K

cyę:

cyey: Tedy ten kto naital/ bliższy samotrzec przy-
siadzy/ niżli on tomu zastawiono/ albo naitero/
przysięgaby sye miał odwieść: oprócz tego/ iżby
ten Dzierżawca mógł wkazać/ że tam takie dzie-
dzictwo ma/ albo iżby mógł wkazać/ obróne ku-
pna swego: Tedy ze dwiema Swiadki gdy przy-
sięze/ to odzierzy. ¶ Tęż o rzeczy gdyby go wie-
miono/ które sye iawnie nie wkazują/ tedy przysię-
ga swą może odidz: ale gdzie o rzecz iawną/ któ-
ra sye pokazać może kogo winia/ tedy kto żaluie/
bliższy nan dowieść z Swiadki samotrzec: o-
prócz żeby kto wkazal rzeczy/ a powieźdial/ że sa
iego własne rzeczy/ a nie tego co żaluie: tedy bliż-
szy dowieść mimo Powoda/ że to sa iego rzeczy
własne. Speculo Saxon: Libro i. Articulo 15.

Pożyczy kto albo zastawi konia/ szaty albo
którekolwiek rzeczy ruchome/ iesli ten kto
mu zastawia/ albo pożyczca/ przeda/ zastawi/ al-
bo przegia/ albo by mu też wkradziono: Tedy ten
kto zastawil/ swych rzeczy patrzyć a wspominać
sye ma/ nie v kogo innego/ iedno temu/ v kogo
zastawil. Iesliby też vmarl ten v kogo zastaw-
wiono/ tedy od iego Potómka máią ttego pas-
trzyć a dochodzić. Speculo Saxonum Libro ij.
Articulo 60.   X   X   X   X

Pożyczana

Pożyczana rzecz/ każdy powinien wrócić
nie skazona/ nie pogorszona/ albo tak za-
placic wedle ważności. ¶ Ale kto da rzeczy ku
chowanu/ iako Lacinnicy zowa in depositu/ ku
wierney rece: iesli zgorie/ albo wkradna/ albo nie-
przyaciel weźmie: tedy gdy przysięga dowieździe
ten co mu chować dano/ że w tym zdrady albo
oszukania nie uczynil/ ani przyczyny temu dal:
tedy placic nie powinien. A z tęg przyczyny po-
życzana rzecz ma być placóna/ że tego używa/ż/
albo używać moze/ż: A tak wrócić nie skazóné/
albo zaplacic ma. Ale to co schować dadza/ po-
niważ używać t: go nie moze/ tedy też placic nie
powinien/ iesli zgnie/ gdy iedno dowieździe ten
kto chował/ że w tym oszukania żadnego nie u-
czynil. Speculo Saxonu Libro ij. Articulo 5.

Zastawilby kto v kogo bydla takie konia/ al-
bo mu naital: gdy zdechnie/ tedy ten kto ie
chował/ gdy przysięze/ że nie iego winia zdechlo/
ani dal temu przyczyny: Tedy go nie powinien
placic/ tylko to traci co na nie dal/ albo za co ie
naital. Speculo Saxonu Libro ij. Articulo 5.

Dyby kto miałac Imienie w zastawie bu-
dował: tedy gdy Imienie wykupia/ ten

K ij

co bydo-

O zastaw: albo pożycz.

co budował/ może ono znieść chceli/ iako swę. A ten ktoby wykupował/ nie może mu tego bro- nic. Ale iesliby co zbudował/ albo oprowił/ w tym domu ktory mu zastawiono/ czegoby w o- nym domu rzeba/ izby pobil albo oprowic dal/ bez czegoby dom bez szkody być niemogł: Tedy ten co wykupnie/ powinien oprowic to / co na oprowe nalożono. Jure Municip. articu: 140.

Zeczy pożyczanéy/ niema nikt kczemu in- nemu rzywać/ iedno thym obyczaiem/ ktorym mu iey pożyczono. Na przyklad: Na- ietoby iednemu Konia na mile/ a onby na nim iechal daley: A tak w iey mierze powinien szko- de placic/ iesliby sye która przez to sstala. Ut de hoc Speculo Saxonum Libro i. Articulo 15. Et Speculo Saxonum libro iij. articulo 5.

Pożyczanych / albo ku chowaniu danych rzeczy/ nie może nikt hamować w dlugu/ ani w żadney rzeczy: Ale powinien to wydać temu/ kto to dal schować. Spe: Sax. lib. iij. art. 5.

Kto ku chowaniu rzecz która od kogo bie- rze/ ma iawnie brać: dla tego/ a snadzby mu dano rzecz kradziona chować/ któraby po- tym v niego należiona/ tenby sye przal coby scho-

wać dal:

a ku chowa: danych rzecz.

xxxix.

wać dal: Tedy v kogoby ia należiono/ o zlo- dzieystwo moglby być obwinion. Speculo Sa- ron: Libro ij. Articulo 36. Abowiem kto rzecz kradzioną tajemnie chowa/ uż jest iakoby sam vkradł. Speculo Saron: libro iij. articulo 5.

Dy kto pożyczzy/ albo zastawi rzecz kto- ra swoje/ a zginie albo ia vkradną: v za- dnego innego sye iey nie może vpominac/ iedno v tego komu wierzył. Aczkolwiek stoi w Arty- kule libro ij. articu: 32. że ktoby swa rzecz nalazł v kogożkolwiek/ tedy iey dochodzić może: to sye ma rozumieć o rzeczach kradzionych/ a nie o po- życzanych: bo pożyczanéy/ albo zastawionéy rze- czy/ niema sye ni v kogo wlośniey vpominac/ ie- dno tam komu pożyczyl albo zastawil. Speculo Saxonum Libro ij. Articulo 60.

W Naiemnikách, a o Naymiech.

En co Imienie
albo dóm v kogo nay
muie/gdzieby nan zie
lowano, żeby naymu
nie záplácił: A onby
powiedział/ że záplá
cił: sámotrzec teg ma
podeprzec ž: záplácił.
Albo Pan gdzieby ch
ćiał dowieśc/ że mu nie záplácono / bližszy do
wieśc. Može też Naiem wypowiedziec prz:
časem Naiemnikowi/ ten co naymuie/ gdy mu
Czynszu Naiemnik nie záplácił: albo gdy ten co
iego Imienie iest/ chce tam sam mieszkać/ albo
tam budowác: albo gdzieby Naiemnik w onym
dómu nie porzesnie sye rzadzil a sprawował.
Spe: Sax. lib. ij. art. 59. z Jure Mun: art. 140.

SDy kto naymie dóm/ albo grunt/ rola/ ze
szkoda któráby sye kolwiek estala/ tedy nie
tego co náiał/ ale co mu náiero iest/ gdzieby iest

dno dóm

dno dóm albo Imienie wcale zostalo/ tak iako
mu náiero: Ale w innych rzeczach/ iako w po
żytkach/ szkoda ostawa przy Naiemniku: Abo
wiem gdy pożytek ma/ nie da wiecéy/ iedno co
zmówil: Także też gdzie szkoda ma/ niema dáć
muiey/ iedno iako zmówil. Speculo Saxonum
Libro ij. Articulo 59.

SDy ten vmrze co náiał/ tedy Potómko
wie moga Naiemnika ruszyć. Speculo
Saxonum libro ij. articulo 77.

JEsli by Pan chciał ruszyć Naiemnika z I
mienia któré mu náiał/ albo żeby on thęž
ch. al odzidz/ a w tym naymie dáley siedziec nie
chcial: ma to y Panu Naiemnikowi/ y Naiemnik
Panu w czas opowiedziec: iesli vmrze Naiem
nik/ potómeł iego powinien z onego Imienia zá
plácić/ iakoby on sam záplácił: albo iesli też Pan
vmrze/ tedy temu ná kogo Imienie przypadnie/
ma byc záplácono. Specu: Sax. lib. ij. artic. 59.

En co naymie/ može Naiemniká dgy mu
Czynszu nie záplácił/ poćiądzác/ nie pozy
wájac go do Práva. Jure Munic. articu: 140.

O škodách

O szkodach domowych

Trzechy Dácho-
wéy swégo budowa-
nia/ nie może niht ná-
cudza zemie puścić/
y powinien czesť D-
wom swégo grodzic-
gdzieby tego nieczy-
nil/ szkoda króaby sa-
siodowi uczynil/ po-
winien nágrodzic. ¶ Gdzieby též Sasiad ná-
Sasiada skáržyl/ z krózymby miał sciáne spó-
lná/ ážeby sye sciána kázila dla starosci/ žeby o-
práwy potrzebowała: tedy ma te rzecz przed D-
rzędem opowiedzic/ aby go w tym vpóminio-
no/ aby spólem z Sasiadem budował. A iesli
nie skáržy ten co sye szkody boi/ á zá tym bud-
wanie pádnie ná tego dóm: Tedy Sasiad krópy
przyczyné szkody dal opráwic to powinien: Ale
éno dzewo co vpádnie do dwóm Sasiadowé-
go/ Sasiadowi przyydzie. ¶ Zadny nie może
dzewá ani budowania stáwic/ ani klásc do cu-
dzého dómu albo dwóm/ bez przyzwolenia tego/
krózymby to fu szkodzié bylo: Albo ž. by z tym

biz: miec

bizemieniem Dóm albo ón Dwór kupion/ žeby
to mógł zá Práwem uczynic. Speculo Saron.
libro ij. articu: 49. Et Jure Munic. artic. 126.

Reminy/ Wychody/ Chléwy swinie/ od
ściány/ albo od ogrodzenia Sasiedzkie-
go/ bližey trzech stop/ nie mág byc stawiane: y
kóždy komin/ piec swóy/ ma tak opátrzyć/ aby
istry króze leca/ dómowi Sasiedzkiemu nie szko-
dzily. Wychody též/ króze kto czyni podle dó-
mu Sasiada swégo: tedy áž do zemie ma te zá-
wzéc. Te Vstawe uczynio/ aby ieden drugie-
mu szkody nie czynil/ aby kóždy piec swóy/ albo
komin opátrzył/ aby z tego medbałosci/ szkoda
nie byla. A iesli by takiego opátrzenia uczynic
nie chcial/ powinien istote uczynic: iesli by szkoda
uczynil/ aby zá tho dosyc vdžialal. Abowiem
chociaby Sasiad o to nie žalował przed tym: A
wžak/ ž gdzieby sye szkoda stála/ powinien oprá-
wic/ dla tego/ že to Práwem opátržono/ y r stá-
w. óno iest. Speculo Saron: libro ij. articu: 51.
Et Jure Municip: Articulo 124.

Dom gdyby kto chcial budowác/ albo mu-
rowac: iesli Sasiad chce z nim spólná
ściáne budowác/ á náklad z nim spólem czynic:
tedy nie powinien ieden drugiemu plácu swégo

L

nie vsta-

nie wstąpić/ iedno spolu ściáne budować/ albo mrować. Ale iesli Sasiad nie chce budować/ a nakładu uczynić: tedy temu kto buduje/ powie- nien mu wstąpić dla wywiedzenia ściány placu domu swęgo/ dwa łokcia na fundamencie/ a na gorze łokieć: a to dla tego nakładu/ który czyni ten co buduje/ że też te ściáne będzie miał spolne z nim/ iako y ten co buduje. A to sye tak zachowa- wywa z zwyczajem: a dobry zwyczaj/ tedy iesz za Prawo/ acz pisanęgo Prawa w której rzeczy nie będzie. % . % . % . % .

QOm albo budowanie na czyim giuncie jest/ tedy za giuntem idzie: to iesz na czyim giuncie iesz/ tedy tego ma być y budowanie. To sye rozumie/ gdyby kto co na cudzym giuncie zbudował: tedy gdy wykupią z ręką tego ono Imienie/ inż ono budowanie przy Imieniu zostawa. Speculo Saron: Libro ij. Articulo 21. Et Libro eodem Articulo 53.

QKno kto uczyni do cudzego domu/ gdzieby na tym domu/ albo bżemie/ albo obowiazek/ albo powinowactwo nie było żadne/ przeco by to uczynić mógł: ma to zaśie swym kosztem zaprawić/ aby Sasiadowi tym nie wblżył. Speculo Saronum Libro ij. Articulo 49.

Dom

QOm Sasiada swęgo ktoby skazil/ zlamal czasu ognia/ boiac sye aby dla niego nie- zgorzal: iesli tam ogień dojdzie/ ten co skazil nie- powinien za to nie dać: Gdzieby ogień nie do- szedl/ powinien to zaśie oprawić: Gdzieby to swa wola uczynil/ nie z rozkazania Urzedowę- go/ tedy to sam powinien nagrodzić. Speculo Saronum Libro ij. Articulo 49.

Szkody swym dobytciem nikt nie ma dru- giemu czynić. Pasterza nikt nie ma chowac osobnego/ gdzie wszystka Wieś Pasterza chowa: dla tego/ aby Pasterzowi placęć która ma za pracę nie wmnieyszało sye. Specu: Saron: lib: ij. artic. 54. Abowiem gdzieby wolno koźde- mu Pasterza chowac/ a Pasterza pospolitęgo/ gdzie zwykła rzecz/ że chowano przed tym: tedy byłaby krzywda tym w bogim/ gdyby pospolitę- go Pasterza nie było: a wboższy przy chudobe/ Pasterza osobnego by sobie chowac nie mogli.

Wsi albo w Mieście/ cokolwiek sye w stanie ku pożytku ich/ aczby sye na to w- szytcy nie zwolili: tedy na co wietjsza część przy- zwoli/ na to też ma przyzwolic mnieysza część lu- dzi. Specu: Saron: lib. ij. artic. 55. 8888

L ij

O Zwierze-

O Zwierzetach szkodzacych.

Nies/kiernoz/ byt/ zwierze
kozde/ Czlowieka albo tez bydle
czyie gdy rani/ albo ochromi/ al-
bo zabije: Pan czyie zwierze szk-
de uczynilo/ wedle tego/ iako
ktorey rzeczy szacunek a zaplate wstawiono/ do-
syc uczynic a zaplatcic powinien: A to iesli ono
dobytcze albo zwierze/ iako iest pies/ gdyby sye o
tym dowiedzial co sye stalo/ wezmie w swoje
moc: ale iesli go do siebie nie wezmie/ y owszem
wypedzi/ nie chowa go/ nie pasie/ nie napawa:
nie winien za to platic. Ale ten komu w szkodzono
no/ albo komu sye szkoda stala/ ma wziac to byt
dle iesli chce. Jure Municipali Articulo 123.
Et Speculo Sax. libro ij. artic. 62. et art. 40.

Szkode albo obraze/ iesli ktho wezmie od
zwierzecia/ ktore z przyrodzenia szkodzi-
we iest/ iako Niedzwiedz/ Wilk: iesli ie ktho chow-
wa na miejscu tym pospolitym/ kedy Ludzie
chodza/

chodza/ a obrazi ktho: powinien ten ktho ie chowa
platic. A iesli ie chowa na miejscu osobnym/
izby ktho nie maie tam co czynic szedl tam/ a w-
zial obraze: Pan onego zwierzecia/ nie powinien
tym obyczaiem platic. Speculo Saxon: libro ij.
articulo 40. Et Jure Munic. artic. 38.

O Sedziach y o spra- wiedliwosci czynie- niu. 3

Kozia kozdy/ niema innat
sadzie/ iedno wedle Prawa pisa-
nego: y nie moze ani ma innego
Ortulu dzialac iedno wedle Pra-
wa: a poki Prawa Maydebur-
skiego stawa/ ma byc im sadzono: a gdzieby go
iuz niestalo/ z Prawa Cesarstkiego maie brac Ar-
tykuly/ iako ku ktoreyby rzeczy nalezalo/ a wedle

tego sędzić, videlicet in defectu Iuris Saxon:
recurritur ad Leges. vt de hoc Specu: Saxon:
lib. i. in Prologo. Et Spec. Sax. lib. iij. art. 30.
et Specu: Sax. lib. ij. artic. 36. z lib. i. artic. 18.
z lib. iij. artic. 44. Et Iure Munic. articu. 44.

Skarżyć albo Prawem czynić/ troiacy Lu
dzie z potrzeby czynić powinni: Naprzód
Opiekunowie o krzywdę Syerot którymi sye o
piekają: Abowiem gdzieby o ich krzywdy nie
czynili/ tedyby powinni sami im za to dosyć
czynić. Potómkowie też własn/ gdyby Rodzi
ca ich którego zabito/ powinni o to czynić: Boby
sprawiedliwie thym Dziedzictwo strącić mieli/
gdyby tego zaniedbawali. Naz też o cudzoło
stwo Zony swęy/ a to przeto/ że mu to sromota
nieście: a o sromote swa każdy powinien mówić.
Speculo Saxonum Libro j. Articulo. 62.

Sędzia żadny/ swęy rzeczy sędzić nie może.
Iure Municipali Articulo 27.

Sędzia niegdy może sędzić ty/ którzy nie sa
pod tego Iurisdicya/ iako sa Kupcy/ któ
rzy y tu y owdzie Kupiectwa sprawują. Aczkol
wiek pod ónym Prawem nie sa/ gdy ic pozowa/
odpowiedać tam powinni. Sp S. lib. i. art. 70.

Gdzie sye

SDzie sye która rzecz Prawem pocznie/ tam
też ma koniec mieć. Speculo Saxonum
Libro iij. Articulo 13.

Szacunek swóy każda rzecz ma/ y tak każda
rzecz ma być płacóna/ iako iest wstawio
na: Acz kto drożey szacunie ná žalobie swęy/ ale
Sędzia ma y powinien to moderować/ iurta
Vergeldum. Speculo Saxon: libro j. artic. 68.

Sprawiedliwości nie powinni ani máia w
Mieściech inaczey czynić Káyce/ albo V
rzednicy Mieystey/ iedno tym Prawem/ w któ
rym siedza/ to iest Niemieckim: oprócz o rany
y o głowe/ o to Polskim Prawem ma być sędzo
no: a zwłaszcza kiedy komu innemu sprawiedli
wość czynia w takich rzeczach. Ale sami między
sobą/ którzy siedza w iednym Prawie/ o Kány/
Tedy w tymże Prawie/ y sędzić/ y odpowiadać
sobie máia: ale obcym Polskim Prawem/ tak iá
ko sye napisálo/ sprawiedliwość czynić máia. A
o złodzieystwo/ tedy tymże obyczaiem Prawa/ w
którym siedza/ sami sobie máia odpowiadać/ y
sędzić sye. Ale komu innemu/ tedy wedle oby
czaiu ziemie/ tak iako tu iest wstawia w Podolu/
ma o złodzieystwo odpowiadać y sprawować sye

obwinióny/

obwinióny/wedle obyczaju tamtey ziemię/ ktró-
ry sye tu z żadnym Prawem nie zgadza. A ten
Artykul/wedle zwyczaju a Prawa pospolitego
Polskiego/ ma być chowan.

S Ościnné Prawo ma być pretsze/nizli tym
co tam mieszkają/albo przylegli są: y ma
im być sprawiedliwość wezynioną/ ua daley do
trzeciego dnia. A za Goscia ma być rozumian/
który iednego dnia nie może doiechac do ónego
miejstca/ gdzie sprawiedliwości szuka. *Iure
Municipali Articulo 46.*

S Dy kto na kogo žaluje/ tam gdy mu sye
sprawi ón/albo dosyc wezyni na kogo žaluje
powinien mu też zasie odpowiedac tamze.
A wszakoż powinien mu sye piérwéy vsprawie-
dliwic o co go winuia/toż dopiero nani ma žalow-
wac o swé krzywdy: a póki mu sye niewsprawie-
dliwi: tedy then nie powinien odpowiedac/ co
piérwéy žalował. A iesliby też wiele ich iedne-
go winilo/ tedy nie powinien im odpowiedac/
aż sye z piérwszym sadownie odprawi: a wszakoż
ma istote wezynic/ że sye vsprawiedliwi ko-
zemu. *Speculo Saxon. Libro iij. Articulo 13.
et articulo 12.*

Sedzié

S Sedzić ani skazowac za razem na pretce nie-
ma Sedzia/ w rzeczach innych: oprócz o
rzecz gwalthowna sadzić powinien / ktora od-
wloki nie cierpi / albo nieście na sobie Goracé
Prawo. *Speculo Saxon. Libro j. Articulo 70.*

S Sedzia żadny/ niema sadzić wedle wiado-
mości swey: ale iako wstyszy/wedle žaloby
y odpowiedzi/ tak wedle tego skazowac/ y spia-
rowac sye ma. *Speculo Saxonum Libro ij.
Articulo 1.*

N Aklady z zwyczaju nie bywają inné skazo-
wane/ iedno ktorych kto Akry dowiedzie/
tam gdzie sye prawnie. A wszakoż na toby mia-
to być baczenie/ kto musi daleko iezdzic/ a dru-
gdy aż do Litwy za Krolem: takie naklady nie-
mogą być Akry dowiedzione: ale musi być na
nie dowod inny/ to iest Przysięga. Abowiem
kto wygra w Prawie ktorey rzeczy/ Tedy then
Prawem zwyciezony ma naklady placic/ ten kto
slyscze tego/ o co sye prawowali. *Speculo Sa-
xonum Libro ij. Articulo 8.*

S Dyby kogo obwinióno przed Sadem o-
blicznie / a ónby od Sadu wciékl / albo

M

odszedl:

odszedł: Tedy ty rzeczy/ o co sye przed Sadem
rzecz działa/ mają być Powodowi przysądzone.
A gdzieby też na niewinnego. żalowano/ Tedy
z niewinnego może być winny/ z piąci przyczyn.
Speculo Saxonum Libro ij. Articulo 45.

Sędzia niema nikomu vkráćć czasu prze-
dłużenia/ iáko w której rzeczy należy we-
dle Práva/ iáko o dług albo o inné rzeczy pozwa-
nemu. Ale Powodowi nie dawaia dylacyey/ o-
włoki: Abowiém Powód ma dosyc czasu roz-
myślac sye ná to/ o co žalnie: Takze też ma być
vzyczońo czasu pozwanemu/ aby sye rozmyślił/
á odpowiedział. Speculo Saxon. lib. ij. artic. 2.
A wszakoz w niektórych rzeczach y pozwanemu
nie dawaia dylacyey/ iáko gdy idzie o rzecz má-
la/ która lácno może być rozpráwiona: á miedzy
vboгими osobami dla vtráty á nakládu ich/ miedzy
dzy tymi zárazem spráwiedliwosc ma być: Gdyż
lácna odpowiedz w Práwie/ Iż kogo pozowa-
ma przec albo znać. Gdzie też idzie o gwáltow-
né rzeczy/ o co zárazem spráwiedliwosc czynic
powinna rzecz. Jesli też kogo vbija/ albo o
sfalszowanie Listów/ przeciw tym co falszua/ albo
albo przeciw tym co ie pisa/ albo co ie nosza/ al-
bo przeciw Swiádkóm falszymym: zárazem po-
żalobie ma przec albo znać. Wszakze w tych rze-

czach ma

czach ma obrone pozwany wedle Práva/ y dy-
lacye. Speculo Saxonum Libro ij. Articulo 3.

Roge wolna/ iedná Wieś drugiey ma dáć
ode wsi do wsi: á koby sobie nowa dro-
ge czynil/ gdzie iey przed tym nie bylo/ tedy mo-
ze być o to Práwem pociagnion. Specu. Saxo.
lib. ij. artic. 27. z art. 47. A droga ma miec osni-
stop w szerza. Speculo Saxon: lib. ij. artic. 59.
Et Jure Municip. articulo 131.

Co ná Sadzie siedza/ nie máia takich rze-
czy przypuszczac á przyymowac/ iż gdyby
kto rzecz swa/ która w Práwie wiedzy/ spuscił/
albo przedał możniyszemu albo przeloższemu/
dla veisnienia vboższego/ aby to vboższemu co
skodzie miało: y owszem taki który spuszcza/ al-
bo przedaie/ swa rzecz tracic ma. Speculo Sa-
xonum Libro j. Articulo 48.

Esliby komu láiano/ á on też zásie láial/ á
odmawial: nie powinien takich słow o-
prawowac/ gdyz odmawia/ á nie sam począt-
kiem/ aby przymawial: bo nie powinien nié ni-
komu czynic poczciwosci kto mu láie. Speculo
Saxon: libro ij. articulo 16. et lib. iij. artic. 45.

Czby kto był nie winien/ winnym stać sye
może z tych przyczyn: że złodzieyska rzecz v
niego zastała/ wrocić mu ją kaza/ a on nie wroćci.
Speculo Saxon: Libro ij. Articulo: 36. Kto nie-
dopuszcza szukać v siebie gdy z Sadu posła. Spe-
culo Sax. lib. ij. artic. 22. 7 art. 13. Albo ktoby
tego złaiał/ zesromocił: a skazano mu/ aby mu
tho oprawił. a onby niechciał/ winien ostawa.
Speculo Saxon: lib. j. artic. 68. Gdy też odpo-
wiedać niechce/ gdy nan żalnia o co przed Sa-
dem/ iuz winien ostawa. Speculo Saxo. lib. ij.
articulo 45. et Specu: Saxon: lib. ij. artic. 39.

KAranie na gardle albo na zdrowiu/ tedy
tym personam ma być odwołczono: Nie-
wiescie brzemiennej/ aż porodzi. Dziecięciu/ kto-
re ieszcze tu latom nie przyszło/ a Opiekalnikiaby
nie miał: Tedy odkładają do drugiego Sadu/
aby Opiekuna miał. Szalonemu/ aby poznano
iesli z szalenstwa tho vezynil/ albo z innej przy-
czyny. Speculo Saxon: Libro ij. Articulo 3.
et libro ij. articulo 55.

Mnimania/ trzech rzeczy niema niht czy-
nie: Naprzód/ że mnima a pewnie niewie/
przysiądz niema. Wtore/ niema niht sędzić z

mnimaa

mnimania: a bowiem mógłby w tym omyłke a
krzywde vezynic. Trzeci/ o mnimaney rzeczy
niema być tak dzierzano/ iako iuz o pewney wia-
domej prawdzie. Speculo Saxonum Libro ij.
Articulo 8. ❧ ❧ ❧ ❧

Sędziowie/ Przysięznicy/ trzejwo mają sa-
dzie/ y skazania naydować. Specu: Sax.
libro ij. articulo 69. et lib. j. artic. 59.

Sędzia żadny ani srodzey ani też lzey/ o wy-
skępy niema sędzić/ iedno iako w Prawie
napisano. Specu: Saxon: libro ij. articulo 86.

O Duchownego Sadu/ gdzieby Swiec-
ki Swieckiego pociagnal/ o rzeczy które-
by sadowi Duchownemu nie należały/ a o szko-
deby tym przyprawil drugiego: Tedy gdyby go
o to Prawem pociagniono: winami ma być ka-
tan/ y szkoda ma oprawić temu/ kogo pociąga do
Duchownego Sadu. Speculo Saxon: libro ij.
Articulo 87. Et Jure Municip. articulo 28.

Sędzia gdy siedzi na Sądzie Gaiónym/ te-
dy coby sye przed nim dzialo/ może świad-
czyc/ y z Przysięzniki: a inedy/ thedy nie waży
świadectwo tego: kiedyby mu wiary nie dano/

M ij musiałby

musiałby przysiądz. Speculo Saxonum Li-
bro iij. Articulo 88.   %   %   %

N Czokolwiek iest wiele rzeczy różnych/ wszak
że iednak k sobie podobnych. A tak iedno
Prawo z drugiego pochodzi: A przeto w skaza-
niu rzeczy iednego Prawa używać możemy. A
bowiem gdzie sa rzeczy k sobie podobne/ tedy też
Prawo podobne iest k temu. Bo gdzie iedna rzecz
tu której podobna/ w takich też rzeczach iedno
Prawo ma być. Speculo Saxonum Libro j.
Articulo 9. Et libro ij. articulo 12.

Sędzia/ to iest Burmistrz/ Wójt/ może być
przeswiadczon we dwu rzeczach: Iżby
sprawiedliwości niechciał uczynić/ gdyby iey
niego żądano: A ten co o to żaluie/ miannie
świadki którzy przy tym byli. Tedy Powód prze-
ciw takiemu Sędziemu/ samotrzec ma dowód
czynić. Albo gdzieby sye Sędzia chciał odwieść/
tedy samotrzec z równymi świadki/ którzy prz-
ciwko temu świadczyli/ ma sye odwieść: a to w
tych rzeczach/ które o pothoczne krzywdy/ albo
sprawy między ludzimi sa. Ale gdzieby bylo oko-
ło tey sprawy/ o którejby na gardle albo na zdro-
wiu karać miano/ gdzie sprawiedliwości nieczy-
ni: Powód samosiódni ma tego dowieść. vt de

hoc Ju-

hoc Iure Municip. articu: 17. Z łakómstwa/ z
boiażni/ za dary/ z nienawiści/ niema sye bac bo-
gątfzego/ aby temu dla strachu/ albo komu k wo-
li/ miał swóy Sad niesprawiedliwy czynić/ albo
sądzić z nienawiści/ iżby sye na tego gniewał/
albo z łaski/ iżby komu zyczyl/ niema sądzić/ ied-
no Boga przed oczyma mieć. Iure Municip.
Articulo 18.   %   %   %   %

Sekrety Sądowe/ z tych przyczyn mogą
być skazone: iesli ie Sędzia czyni ten kro-
temu to nie należało/ to iest/ nie w swęy Juris-
dicyey: iesli sye nie zgadza z Pozwę/ to iest/ o in-
ne pozwano/ a o inne skazał: iesli też taka Sen-
tencya niema w sobie albo zdania w stracie ied-
ne strone/ albo wolności uczynienia: iesli przez
stron/ iżby strony nie były/ albo pozwanie przed
tym nie bylo: iesli też w Swieto Sentencya sye
stanie/ albo nie na tym mieysku/ gdzie zwykły
bywać: O czym w Cesarstkim Prawie. A zwla-
szcza gdy Sędzia nie w swęy Jurisdicyey De-
kret uczyni. vt do hoc Speculo Saxonum Li-
bro j. articulo 59.   %   %   %   %

Ninnym Prawie nie powinien niest odpo-
wiedać/ iedno z tych przyczyn: Napierwéy
acz w innym Prawie siedzi/ ale tam imienie ma
gdzie go

gdzie go pociągniono: A tak dla óney majątności która tam ma/ powinien odpowiadać. Speculo Saron: lib. iij. artic. 25. Et Jure Munic. artic. 28. 7 art. 66. ¶ Wtóre/ gdyby kto tam iaki występ uczynił/ tam w ónym Prawie gdzie go pociągniono/ tedy tam powinien odpowiadać. ¶ Trzecie/ gdzie kto kujezy albo sye ządłusz/ tam też powinien odpowiadać. ¶ Czwar-
te/ gdzie kto žalnie w Prawie/ tam też zaśie w sprawiedliwici sye ma: Jako o tym Specu: Saron: libro j. articu: 61. et lib. iij. artic. 79. 7 lib. eodem, artic. 26. 7 lib. j. art. 70. et Jure Munic. articu: 28. A iż Sedzia z Drzedu swęgo może wszelakie sprawy sędzić: Jako o tym Speculo Saron. lib. j. artic. 59. Wszakże ma opatrzyć się na baczeniu mieć/ aby tych rzeczy/ któreby iego Prawu a sadowi nie należały nie sędził. Jesliby też kto do iego Sadu pociągnion był/ o rzecz którąby iego Sadowi nie należała/ iesliby sye nie wymomwał do swęgo Prawa/ ale tam odpowiadał: inż to nie Sedzięgo winą bedzie/ ale tego co sye nie wymomwał. Abowiem inż skazanie bez sye powinien cierpieć: któreby nic nie wazyło/ by sye był w Sad nie wdawał/ a do swęgo sye Prawa odzywał. Jure Municip. Articulo 28. Ale iednak tho sye wszystko zamyka w Artycule Speculo Saronum Libro iij. Articulo 25.

Odpowie

Odpowiedzieć na žalobe ieden drugiemu powinien Sadownie: oprócz tym którzy sa na slawie a na poczciwości smazani/ iako sa złodzieie/ zboyce: iako o tym Speculo Sar. lib. j. artic. 37. Albo którzy sa wywołani/ albo wypowiedzeni. Speculo Saron: libro j. articulo 38. Albo gdzieby sye odkupili/ gdzieby ie karać z Prawa stómornie skazano. Speculo Saron: lib. i. artic. 40. Albo też żywor albo członek odkupili/ w czymby inż byli skazani. Speculo Sar. lib. j. articulo 65. Gdyż też tacy gdzieby ie porym o co winiono/ w żadney rzeczy brócić sye a odcho-
dzić przysięga nie moga. Speculo Sar. libro i. articulo 39. et lib. iij. artic. 16. Et Jure Municipali Articulo 4. et articulo 22.

Lugu ieden na drugim niema dochodzić w innym Prawie/ iesli obadwa sa a siedza w iedney Jurisdicyey/ to iest w iednym Prawie: a zwlaszcza gdyby dluznik był ośiadły. A iesliby kto pociągnął do inney Jurisdicyey/ ni-
šli tam gdzie siedza ci obadwa: a ten obwinio-
ny ciągnąłby sye do swęgo Prawa/ iesli go nie odesła/ a ten pociągnie ku Prawu tego co mu w inney Jurisdicyey trudność a szkoda zadal/ że go tam pociągnął/ gdzie go ciągnąć niemiał/ y

A

dowiedzie

dowiedzie tego Listem od ónego Sadu do kóś
rego go bylo pociągnióno: tedy ten który go po
ciagnal do innego Práva/ powinien szkódę á
nakłady oprawić. Jure Municip. articulo 68.

W Práwie kogo winia/ powinien w odpo
wiedzi swęy albo przec albo znac: oprócz
izby kto powiedzial aczby sye nie przal/ ale ze inż
dawność temu wyszla/ o co go pozywa: albo iz
by sye wymowal do swęy Jurisdicyey / á do
swęgo Sedzięgo. Speculo Saxon. lib. ij. art. 3.

O Appellacyach.

Appellacya / chę
idzie do szesć niedziel
kiedy Pan jest w Zie
mi: ale gdzieby Paná
w Ziemi nie bylo/ do
któreę sye Appellacya
ciągnie: tedy do ósmi
nasćie niedziel Appella
lacya składaią. A w
szakże tá szesć niedziel nie miałaby sye rozumieć/
tedno gdy Pan do Ziemi przyedzie. Speculo

Saxonum

Saxonum Libro ij. Articulo. 12.

Sentencya/ to jest skazanie/ gdyby czynio
no: Tedy ten komu by sye krzywda wi
działa/ natychmiast ma przeciw temu mówić á
do swęgo Pana wierzchnięgo appellować: abo
wiem kto milezy/ á nie mówi o to/ ten inż przy
zwala ná Dekret. Speculo Sax. lib. ij. artic. 6.
Et Jure Municip. articulo 14. et artic. 20.

Appellacie gdy kto/ á nie przyniesie ná dal
szym dniu gdy inż Koł przypada skazania/
albo rzeczy pomocney/ albo nie dowiedzieli Le
gale impedimentum: tedy swa rzecz traci/ ten
co appellowal. Speculo Saxon. lib. ij. artic. 6.
Et Jure Municip. Articulo 14. z articulo 21.

Appellacya gdy kto uczyni/ tedy w téy rze
czy ani skrona/ ani Sad/ niema dalej po
stepić/ áz Appellacya przez Sedzięgo do kórego
appellowano/ bedzie odprawiona. Jure Muni
cip. articulo 14. z artic. 17. Et Speculo Sax.
libro ij. articulo 12. et articu. 13.

Appellować od Jednaczyów niht nie może.
Spec. Sax. lib. ij. artic. 55. z lib. ij. art. 11.
Et Jure Municip. articulo 11. §§§§

U ij

O Prze

**O Przekazkach, prze
które sye ieden może
wyciąć, gdyby ku Prá-
wu nie stánat: iako**

Lácinny zowá

LEGALE IMPEDIMENTVM.

Legale Impedimen-
tum, To sye Polstim ięzy-
kiem rozumieć/ Przyczyna
slusna á Sprawiedliwa/
prze która/ gdyby kogo zá-
stála á zaszła iżby niemógl
dosyc wczynić Sadowemu
skazaniu: tedy sye tym wymówić może/ żeby w
Sadu być niemógl: Naprzód gdyby więznie-
m był. Niemoc ciężka takowa/ prze któraby przydó-
niemógl do Sadu. Gdyby też był na pielgrzy-
mowaniu/ żeby mu tego przed tym/ póki by nie-

všedl

všedl nie powiedziano/ albo go zápozowano: te-
dyby sye thym wymówić nie mógl/ gdzieby mu
opowiedziano. Wyprawá woienna/ albo też
wielkie wylanie wód/ żeby przebyć nie mógl: al-
bo ktoby był w innych Ziemiach ná kupiectwie.
A tak tym sye ieden wymówić może/ że o szkóde
nie przyydzie/ gdy iedno tego wedle Práva do-
wiedzie przysiega: co ma wczynić/ albo Posel/
który ty rzeczy opowieda/ albo ón sam gdy sye
wzóci/ od kogo te rzecz opowiedaia. A ná wolę
będzie Powodowey/ to iest/ tego który žalnie/
kogo będzie chciał przypuścić ku przysiedze/ iesli
Posla/ który opowiedal przyczyna która z tych/
czyli samého ónego cziaá rzecz iest/ gdy będzie.
A gdzieby tego przysiega nie dowiódl/ vpádnie
w swęy rzeczy. Także też Rekoymia że powinien
odpowiedziéć/ zá kogo reczył. Na też odpowie-
dziéć/ gdzieby która przekazka z tych byla/ gdyž
wšytké obróné Rekoymia ma mieć/ któraby przy-
sluszála temu zá kogo reczył/ á któraby slusnie
z Práva być miała. Speculo Saron: Libro ij.
Articulo 7. Et Jure Municip. articulo 47.

Q Jarmarkach.

Q Jarmarkach wiele sye tego przygadza/ że podane zinnego Prawa sadza o każda rzecz / o którąkolwiek kto żaluie / tu krzywdzie nietylko ónym które sadza a nięgy wciąża / ale też y tu krzywdzie tym / pod których wierzchności sa: y przezwali to Jarmarcznym Prawem / ci co krzywdę czynią. Gdyż którymkolwiek Miasztam Jarmarki dawają / nie opisują tego / aby co czynić mieli z krzywdą czysia: Aczkolwiek w Maydeburstkim Prawie napisano / w których rzeczach w innym Prawie niżli w tym w którym siedzi / odpowiadaćby każdy powinien. A wszakże iż zwyczaj też za Prawo jest: tedy ten obyczaj był zawsze / y ma być chowan tu w nas w Polsce / że nie mają być inne rz: czy sadzone / jedno gdyby kto obiecał albo sye wiścił / tam na tym miejscu gdzie Jarmark / iżby albo dług placić / albo kupia postawić miał / a nie uczynił temu dosyć. Także też Kętoymia / gdyby reczył za kogo / tedy także też może być z nim czyniono / iako y z Jscem /

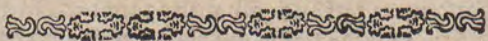
bo o i

bo o iakieżkolwiek dlugi albo wystepy / gdyby nie osiadły był / a tamby go przysięgniono / tam sye wiścić albo vsprawiedliwić ma. Też w przydawaniu / w kupowaniu / któreby tam na Jarmarku czynili / gdyby iaka różnica przyszła / tam sye o to mają rozprawić. Gdyby też v kogo krądzioną rzecz zastano / albo iżby tam iaka fałszywą kupia przedał / albo gwałt uczynił / albo kogo zabił / ranił tamże: Tedy z strony wystepu może tam być sadzon. Ale o inne wszystkie rzeczy nie mogą sadzić chocia na Jarmarku / wedle starodawnego zwyczaju / który jest za Prawo. Bo iuzby w ónym Prawie w którym siedza sprawiedliwości szukać nie potrzeba / gdyby sye mieli sadzić na Jarmarkach o wszystko: coby był y zly przyklad / y wielki wciąż ludziom. A też in Jure Nunc. art. 28. in Glossa. tam wyrażono / w których rzeczach kto powinien w innym Prawie odpowiadać. Bo y krzywdaby była Panóm tym czyjby poddani byli: y nie trzebaby iuz tym obyczajem sprawiedliwości szukać / tam gdzie mieszkanie mają: gdyż to Regula Juris, Quod Actor sequitur forum rei. Juzby sye tym gwałcił Jureisdicya tych którzy imienia mają est omni Jure et dominio: bo kroby mogli o każda rzecz gdziekolwiek zastal tego / od kogoby sye krzywdę mienil mieć / sprawiedliwości na nim dochodzić /

iuzby

użby nie trzeba sprawiedliwości szukać w óney Jurisdicyey gdzie poddany siedzi. A tak et ex Jure, 7 ex consuetudine, każdy tam powinien in illa Jurisdictione Sprawiedliwości szukać/ gdzie kto osiadł/ præterquam in istis casibus, iako sye napisało. ❧ ❧ ❧ ❧

O Wielkierz.

Mebiscitum, Wielkierz: który sobie Miasteczynia/ na thy sye ściągają/ którzy nan przyzwalaia/ albo którzy ij sobie stawiają Prawo. A gdy sye właje/ że tak przed tym sądzono/

albo y wierzechni Pan potwierdzi: Tedy ij powinni dżierzeć ci co nan przyzwalaia/ a co pod tym Prawem siedza. Bo by to miało sye ściągac na inne/ użby to był nie Wielkierz/ ale Prawo: a osoby które nie representuis publicam personam, tedy Prawa stawic nie moga. Speculo Saxon. Libro ij. Articulo 47. Et Jure Munic. Articulo 1. et articulo 22. 7 artic. 14. et art. 44.

O Przywi

O Przywileiach Chyrogrophięch y o Lecie własney.

Snyby kcho List na sye dał/ a dowodzonoby nan tego Listem/ a onby sye Pieczęci swęy przal: tedy gdy samotrzec przysieze/ że to nie tego Pieczęci jest ani była/ tedy wolen bedzie. Speculo Saxonum Libro j. Articulo 15.

Przywileie thym bywaia tracone: Na przod/ iesliby skrobany byl/ albo znaćnie co przypisano: albo iżeby włazował do innego pierwszego Przywileia/ a tegoby pierwszego nie bylo: iesliby też przeciw pospolitemu pożytku co bylo na nim: albo gdzieby dano do czasu/ a czas ten już minął. Gdzieby też dano na przeciwko

O

Prawu

Práwu czyiemu/ któryby pierwéy Práwo miał. Jesliby go téż kto nie używał/ albo inaczej go używał/ niżli iego Przywiley obmawia. Speculo Saron: libro j. articu: 49. A tak Listy gdy ie do Sadu przynosza/ pilnie máia być oględo- wány. vt de hoc Specu: Sar. libro ij. artic. 42.

O Slugách.

Slugá któryby rze- czy Pána swégo prze- dal/ przegial/ albo zá- stáwik Pan tego Prá- wem v kogo rzeczy sa dochodzić y dóydz mó- że. Wszakże ty dwie rzeczy któreby Slugá albo Syn/ który zá sluz- ge ma być rozumian/ w takiey mierze co uczyni- ni/ tedy Pan powinien dzierżec. Pierwsza rzecz Kiedyby Kupiectwo sprawować powezó- no/ á zwołaszczą gđzieby im Pan Pieczęci zwie- rzył/ aby iego imieniem sprawowali: co Slugá w tym uczyni/ powinien Pan dzierżec. Druhá/

gđzieby

gđzieby ty dómy/ iáko kárcziny skąd pożytki idá/ sprawować im polecit: iesliby co sluga w takich rzeczách uczynil/ przedawáiac/ albo kupuáiac/ al- bo pożyczáiac/ tak izby óná rzecz należała á cię- gnetá sye k temu/ co mu powezóno: tedy to Pan powinien dzierżec. Albo gđzieby téż Syn albo Slugá uczynil/ coby ku pożytku Oycá albo Pá- ná bylo: izby pienieczy ná to pożyczyl/ aby dlug był záplácon/ albo slugam/ izby ich myto zápla- cono/ albo ie téż stráwa opatrowano: albo gđzie by iuz dóm vpásć miał/ izby go z ónych pożyczá- nych pienieczy opráwiono: tedy Pan powinien to dzierżec. Specu: Saron: libro iij. articulo 6.

Slugá gdy bez przyczyny od Pána swégo odehydzie/ albo vciecze: powinien tylé Pá- nu záplácić/ zá co go Pan zmówil. A iesli co przed tym wziął ná myto/ tedy powinien we- dwoy nasob tho záplácić. Speculo Saronum libro ij. articulo 32. Et Jure Munic. artic. 80.

Slugá wolny/ gđzieby o zapláte Pána swé- go pociągá/ ma tego przysięga dowieśc. Ale iesliby Pan ciagnal sye do tego/ á dowieśc chciał / że mu záplácił / Tedy bliższy bedzie do- wieśc niżli slugá. Speculo Saronum Libro j. Articulo 22. Et Jure Municip. articulo 78.

Slugá wiedzány/ od swého Pána nie moze
odidz przed časem póki nie dostuzy/ oprócz
dwoiey przyczyny: Albo żeby sye Ożenił/ gdyż
Mażenstwa Swietego niema nikt przekażać.
Druha/ gdyby ná sluge przypádlá Opieka kró-
rych dzieci/ którymiby sye opiekać musiał: abo
wiem Pánu nie bedzie tak wielka szkoda/ chocia
slugá odeydzie/ iakaby byla dzieciam/ gdyby bez
dac ich Opiekálnikiem/ nie dozrzal ich. A tak kto
co czyni czego Práwo dopuszcza/ zá to nic niepo-
kupuie. Speculo Saxon: Libro ij. Articulo 33.

Wan žádný nie powinien o wine slugi swó-
go odpowiedać: oprócz gdyby go obwie-
nioño/ twojá wola/ twojá pomocá sye to ssta-
lo: tedy powinien o to w Práwie odpowiedać.
Iure Municipali Articulo 80.

Za sluge Pan nie powinien wiecey záplácić/
gdyby przyszlo ná iaká opráwe/ tylko ile iego
myta v niego sstawá: oprócz żeby z Pánstkiego
rozkázania co uczynil/ albo żeby z Pánstkim wie-
dzenim to uczynil. Iure Municip. Articulo 80.
Et Speculo Saxonum Libro ij. Articulo 32.
Et libro iij. articulo 6.

Slugá gdy vmrze/ tedy Pan powinien zá-
plácić myto iego bliższym/ to co slugá zá-
služil/ á co studze miał dáć/ á co záslužil do czá-
su smierci swéy. Takze téz kiedy Pan vmrze/ te-
dy Potómkové iego/ powinni slugám sluzbe
plácić: á gdzieby Potómkové nie znali sye k te-
mu/ á záplácić nie chcieli: tedy przeciw Potóm-
kóm bliżzy inż slugá dowieśc/ ná sluzbe swóie.
Iure Municipali Articulo 80.

Slugá rzeczy Pánstich przegráć nie moze:
Bo gracz iest iako Zboycá/ bo by mógl in-
náć mieć thego pieniadze z którym gra/ i żeby té
mógl wydrzec albo vkrásc/ tedyby nie grał: ale
iż tego nie moze uczynic/ i gra tego dostać chce.
V tego téz falszywe kostki nayda/ ma byc karan-
iako Zlodziej. Speculo Saxonum Libro iij.
Articulo 6.

O Prokuratorách.

Prokuratorá po-
winien Sedžia dáti/
ktoby go niemial/ kro-
óni prosi. Speculo
Saxonum Libro 1.
Articulo 60. Et Ju-
re Municipali Artic-
ulo 16.

Prokuratoromi nie moga być/ á zwołaszca-
go rozumu/ lat roztropnych ieszcze nie máiacy.
Kácerz/ Mnich/ Zyd/ Kaplan/ Niewiásta. Ju-
re Municip. articulo 16. Et Speculo Saxoni-
libro ij. articulo 63. Et Jure Munic. artic. 42.

Prokurator gdyby go Sedžia dal komu/
aby od niego rzecz mowil: wymówić sye
z tego nie moze. A gdyby sye wymawial/ bez
slusznych przyczyn: tedy go Sedžia sluchac po-
tym niewinien y moze mu zakázac v swego Sa-
du mówić. A ty przyczyny sa/ z ktorzych sye slus-
sznie moze wymówić: Naprzod/ gdyby miał mo-
wić prze-

wić przeciw Panu swemu/ przeciw powinnym
á krewnym przyaciélom: przeciw innym powi-
nien mówić/ gdy mu Sedžia káže: albo gdyby
miał zaszcicie á nieprzyjazni z tym/ od kogoby mó-
wić miał/ tym sye téz slusznie wymówić moze.
Speculo Saxonum Libro j. Articulo 60. Et
Jure Municipali Articulo 42.

Prokurator/ ktoryby co zdradliwie wczy-
nil/ izby vmyslnie á dobrowolnie ku szko-
dzie tego czyieby rzecz sprawowal/ dal ná sobie
zyskac: albo téz wiedzac inz polozenie rzeczy/ y
obrony strony tej/ czyiey sye rzeczy sprawowac
podial/ zeby do strony przeciwney przystal/ y
sprawowal albo brónil rzeczy ónego/ przeciw
któremu być miał/ ku szkodzie pierwszego którie-
go rzeczy sprawowac sye byl podial: zá to takz
wine á pokute odnieśc ma/ iz bezecnym
zá to być ma. Speculo Saxoni:
Libro j. Articulo 60.

¶

Then Artykuł, acz w
Maydeburckim P^rawie
 nie napisany jest,
 ani k niemu należy:

Alle iż postawion w Polskim Prawie z słusznych
 przyczyn / w różnicy któraby sye mogła niegdoy
 przydać / iakoż y przydawa / między Szlachta a
 Mieszczany / okolo Gwałtow / a imowania
 Szlachty w Mieszcich: tedy aby swowolnie albo
 bo opili / swowolenstw a gwałtow nie czynili
 w Mieszcich / a tym śmielcy / gdzieby żadnego
 karania o to niebyło. Mieszczanie też aby leda za
 przyczyna a wkwapliwością na gardla Szlach-
 checkie sye nie wspięzali: pomieważ też tho by-
 wało / iż w nocy Ludzie pijani / sadzili y karali
 na gardle Szlachte. Tedy aby na obiedwie
 stronie było powciągnięcie: Szlachta ażeby
 gwałtow nie czynila / a Mieszczanie też aby sye
 na gardla ich nie stwapiali: Tedy ty Artykuły
 w Polskim Prawie są napisane / które sye thū
 Polskim ięzykiem napisaly. Alle iż w małych

Miastecz

Miasteczkach od swowolnych ludzi / wielkie sye
 gwałty dzieia / nietylko ku krzywdzie tym / któ-
 rym sye gwałt dzieie / ale też y Panom a Szlach-
 cie / w których Miasteczkach ich poddanym takie
 gwałty bywaja czynione: a wbdzy ludzie co nie
 umieja ani o tym Prawie wiedza / bojac sye kara-
 nia / bronic sye nie śmieja. Tedy aby wiedzieli za
 takim gwałtem / możonoby Szlachte imowac /
 a co za gwałt moze być rozumiano / iżby sye nie
 potrzebnie ni nakogo nie stwapiali: ale też gdzie
 by im do tego przyczynę dano / aby Gwałtow-
 nika ieli: tylko aby sye we wszytkim wedle
 Statutu zachowali. Bo kto co wedle
 Prawa czyni / tedy o to w pokuty
 nie wpada / ani o to kara-
 nia zasłuży. ✕

Statut okolo Gwał-
tów w Łoruniu wczyn-
niony: Roku

M. D. XX.

Zbytá powstátá
roznosc wielka / a szko-
dliwa w Krolestwie náš-
szym między Szlachta a
Miastry / o to / iż Szlach-
te na Gwałcie zaráżem
imowano. My na ten
czas dla walki króásmy
w Pusiędch zabáwieni /
dla wieczného zrzadzenia
vstáwiciésmy nie nie-
mogli: a wszakóz dla pokoju
poddáných nášzych /
zá rada Rad nášzych y
wszytkich Posłów Ziem-
skich vstáwiamy: Iż gdyby
który Szlachcic w
Mieście nášzym / y w
Miaścyczkach Duchow-
nych y Swieckich /
poddáných Krolestwa
náššego / na Gwałcie
przez Vrzad Mieyski
bylby iet / tedy taki
Szlachcic na Gwałcie
poimány / ma

byc dziera

byc dzierzan na Katuszu /
Miastra albo Mia-
steczka / gdzie go poimaia.
A wszakóz Vrzad
Mieyski niema go sadzic
ani karac / alez za ob-
wieszczeniem a za zadanim /
ich Starosta albo
Podstarosci / w którego
Starostwie albo Vrze-
dzie Miasto albo Mia-
steczko lezy / przy tym
Sadzie ktory osadza
przeciw temu Gwaltowi-
nikowi bedzie. A gdzie
Starosta albo Podstarosci
nasz na iedne skazni z
Vrzodem sye zgodza: Tedy
ten Szlachcic wedle skaza-
nia Staroscięgo albo
Podstaroscięgo / y
Vrzedu Mieyskiego /
ma byc karan. A iesli-
by Starosta nasz albo
Podstarosci / nie mogli
sye zgodzic z Vrzodem
Mieyskim: tedy ten
Szlachcic w poeczwiym
wiezieniu ma byc
dzierzan tak dlugo /
az od Miestatu naszęgo
Krolewskiego /
nauke Starosta y
Vrzad Mieyski
bedzie miał /
iako takiego poimánego
skazac a karac
maia: a w tym
czasie dawnosć nie
poydzie / ani sye
iz ten wiezieni
bedzie mógł
bronic. A iesli-
by w którym
Miaścyczku albo
w Mieście
przeciw tey
Vchwale
wystapil /
a nie zachowal
sye: Tedy
przez Staroste
náššego /
pod którego
Jurisdicya
a w Powiecie
to Miasto
albo Mia-
steczko
bylo /
Burmistrz
na ten
czas
bedacy z
iednym
Kacyz
maia
byc
poimani /
y maia
byc
scieci.

spiecznie poiman/ iako Gwaltownik/ y moze byc przeciw iemu postepowano/ iako to w Statucie stoi. Ale gdzieby kto gospoda skal/ zeby tam kto do niego przyszedl/ albo zeby z kim gral/ albo w Karczmie pil/ izby kogo ranil/ Nieszczanina o nego Miasta/ tym gwaltem nie uczyni/ y na gawdle o to karania nie zasluzy. Bo to juz za gwalt nie moze byc poczytano/ ale za zwada.

Jest też to poniekad nie mały gwalt/ który ma być rozumian/ nie za iedney osoby krzywde/ ale za wszystkiego Miasta/ a za krzywde pospolitą ich: Jz drabiny/ które ku gaszeniu ognia nagotwia/ posieka/ porabia/ naczynie w którym woda stoj przed Dómem/ dla gaszenia ognia/ także: a snadzy tho mógł kto wymyslnie czynić pod barwa pijanstwa/ aby nie bylo czym gasić: A tak/ gdzieby to notorium bylo/ Tedy aczby go poimano/ Starosta ma rozegnać/ iesliby o tho gardlo zasluzył/ gdyby przed nim takiego gwaltem dowiedziono. A z tego w wielkich Niescicach na Dlicach nie stawiaia/ ale w tych mniejszych Miasteczkach pospolicie. A gozi by tego iakim karaniem nie ogrodzono/ tedy na daremno takie przyprawy ku ogniewi gotowacby sye miały.

Ponieważ

Nonieważ tak wie-

le potrzebá iest Dstaw czynić/ dla dobrego rzadu/ iako też dla sprawiedliwości: Tedy gdyz wiele sye też przygadza/ iz prze nierząd/ prze niedbałość/ prze zly sposób/ Miasta/ Miasteczka czestokroć pogorywają/ a zwlaszcza tu y nas w Polsce/ iz niemasz żadney sprawy okolo tego/ skąd wiele Ludzi ku niedzy przychodzi/ Miasta wobec ubożenia. Tedy gdyz też to iest Rzeczpospolitey potrzebá/ a nie mála/ aby y na tym lepsza sprawa byla: tedy wielka tego potrzebá/ aby w Niescicach w Miasteczkach byl ten sposób uczynion/ a izby to juz obecnie/ za iedne Dchwale a Dstawie mocno dzierzano: aby gdy ogień przyydzie/ każdy wiedzial co czynić ma/ a iako sye sprawowac/ aby za lepszym rzadem/ tak czesto thá szkoda nie przychadzała/ iako przychadza/ a Boże day nigdy. A tak sye tu sposób pisze/ który iesli sye bedzie tak zachowywal/ tedy za kástką Bożą/ za dobrym rzadem a sposobem/ aczby kiedy ogień wyszedł przygodnie/ albo za przyczyna złego czło wielka/ tedy broniac sye temu/ mála szkode ludzie wezma: gdyz to iest stare a prawdziwe przysłowie/ iz strzeżoneg pan Bóg strzeze: a ku wszystkim

rzeczam

rzeczam dał Pan Bóg rozum/dał media/iało w
 każdéy rzeczy postępować/ á czynić czlowiek ma
 ku dobremu swemu/ y powinien sye każdy Nie-
 przujacielowi swemu brónić: Tákże téż y ognio-
 wi/który tak wiele szkody czyni/iało ieden wiel-
 ki Nieprujaciel. A iż ty wszystkie rzeczy nie wszedy
 mogą być/które sye tu napisály/ iedno w wiel-
 kich Mieściach: á wszakóž wedle możności á do-
 státku/ wszedy sye máią brónić z pilnością.

M Apzód/ aby była pilna Straż ná Katus-
 szu/ á owszem w nocy/ s kąd może wie-
 dzieć po wszystkim Mieście/aby gdyby sye ogień
 wklázal/ aby Stróż oznaymil gdzieby gorzáło: y
 máią mieć tam gdzie straż siedzi kilka Propoz-
 czyków/ aby we dnie kiedyby gorzáło/ aby tam
 Propozec wystyrzył: á iesli w nocy/tedy Lámp-
 py/iało zową po Polsku Kaganice/ ma wywie-
 śić/ aby ludzje tak we dnie iało w nocy/ ónym
 sye znákiem sprawowali/ kiedy goré/ á ku gáśze-
 niu ognia bieżeli.

M Jásto albo Miástecko/ ma być rozpisá-
 no wedle wielkości/ iesli miétsze/ thedy
 ná wiecéy części: każdéy części dáć Superinten-
 denta/który każdy ná ten Drząd ma przysiadz/
 wiáre y pilność: y ma mieć wszystkie ná Reges-
 trze/które pod swoim pouczenstwem bedzie
 miał.

miał. A gdzieby sye potym dowiedzial/izby kto
 z tego pouczenstwa ná ten czas gdyby gorzáło/
 ku ogniu nie bieżal/ ma ũ Drzędowi Mieyście-
 mu defferowác. A iesli sye słusznym świadec-
 twem taki nie wywiedzie/iz byl v ognia/gásil/
 tak iało należało/gárdło iego ná lasce być ma. A
 wszakóž gdzieby przy żywocie ostáwion/ ma być
 iednak winami karan. Máią téż rostkázac z któ-
 réy części Miásta z czym kto bieżec ma/ iedni z
 wodą/z siekierami/z osiekami dla odzierania do-
 mów/ aby dodawali tym co gássa á brónią.

Item, W każdym domu máią być potrze-
 by ku gáśzeniu ognia/ wody w skagwiach/ ná
 skrychu/ wiádrá/ osieki/ drábiny/ aby to bylo po-
 gotowiu wszedy.

I Tákże téż ná Katuszu/ máią takie wszystkie
 rzeczy mieć pogotowiu/ Iż gdzieby Król Jego
 Miłość byl/ Dworzanie/ sluzebnicy ich/ Szlá-
 chta/ Duchowienstwo/ ku gáśzeniu ognia/ izby
 bieżeli á gásiłby chcieli: Ponieważ ci żadnych
 przypraw do ognia by nie mieli/ aby z Katuszá
 potrzebami ku ogniu každého takiéž opátrzone.

Item, Ciesle powinni bieżec wszytcy z li-
 niami y z przyprawami/któreby k temu potrze-
 bne mieli.

Item, Láziebnicy/ Towáryszje ich/ ze w-
 szytkich Lázien/ aby ku ogniu bieżeli z wiádry/á

izby dawali wody tym co gasza/aby iedni na gorze domy odbijali/ a drudzy z dolu aby im dawali wody / y czegoby potrzeba byla tu gaszeniu.

¶ Item, Kto beczke wody napierwéy przywiezie na plac tam gdzie gore/ maia mu dac trzydzieści groszy: kto druga przywiezie/pietnaście groszy: kto trzecia/ Oub. A potym kazda beczke po trzy grosze/ ile ich przywioza/ aby tym chutliwiey wode wieziono.

¶ Item, Z Kady niektorzy aby na ten czas byli/ ludzi tu bronieniu ognia aby przywodzili/ co moze byc z nawietsza pilnoscia.

¶ Kwaternicy ktorzyby tez swego wrzedu na ten czas nie byl pilen/ a zaniedbawal tego na co wstawion/ aby byl karan.

¶ Item, Gdzieby gorzalo/ ktoby domu swego niechcial otworzyc/ a ludzi puszcic dla gaszenia/ na gardle ten ma byc karan.

¶ Item, Ktorzyby swego pomocnika/ to iest Kwaternistrza nie posluchal/ albo sye nani sie gnal/ na gardle ma byc karan.

¶ Item, W kazdym domu aby ten sposob byl/ aby Gospodarz albo gospodyni/ a zwlaszcza stary ktorzyby gasic niemogl/ z osoba albo ze dwiema/ rzeczy co sa w domu poprzatal albo wynosil/ a drudzy aby tu obronieniu ognia biezeli/ a

kozdy

kozdy Kwaternistrz ma to iuz miec na spisku/ wiele ich w domu tu poprzataniu rzeczy ma ostac/ a wiele ich tez tu gaszeniu ognia biezec ma.

¶ Item, Maia tez miec Kacyce na Katuszu wszystkich Ludzi Regestr w Miescie/ aby wiedzieli co ich maia zbroynych obrac/ a ostawiac na placoch tam gdzieby tego trzeba/ dla tej potrzeby/ iako sye nizey napisze.

¶ Item, Dla zlych ludzi/ ktorzy dla korzysci/ ogieni niegdy zakladaja/ a w ten czas pod ta barwa iakoby rzeczy wynosili/ tedy kradna/ y tym co nosza wydzieraja. A gdy beda wiedziec dobry rzad a sposob/ iz beda rozumiec/ iz tym obyczaiem korzysci miec nie beda mogli/ y owszem karanie/ gdzieby takię wlapiono: tedy sye rychley od zloczynstwa powciagna/ gdy niebeda miec korzysci prze ktoraby ogien zakladac mieli. Bo za takowym lupiestwem/ Miasa y Miaszeczka vbozenia/ tak wiele iako y od ognia. Abowiem gdy mu dom zgori/ ostatek mu rozkradna: tedy iuz tym obyczaiem tu vbostw przydzie. A gdzieby wzdy rzeczy zostaly/ choziaby dom zgorzal/ tedyby lacnię sye zamoc mogl/ gdyby wzdy przy czym zomoc

¶ A przeto ma iuz miec Rzad Miez/ stal. Iest pewny poczet ludzi zbroynych/ ktorzyby czasu ognia/ badz w Wlicach/ badz w Rytku/ gdzieby gorzalo: A gdzieby tego potrzeba wkazala/ aby

¶

tam stali/

tám stali/kroby rzeczy wynosił/aby im v siebie klásc to rosfazali: krózyby niechcial/ albo zeby v ciekal/aby go poimali/ á do wiezienia aby ů po stali/ á zwlaszcza nieznaómé: oprócz tych kró- by znali/ albo izby swé rzeczy nosili/ zeby w po- deżreniu nie byli. A gdzieby též nálezióno po- tym v kogo/ choóaby též v obcégó/ coby w ten czas zginelo gdy gorzalo/ iesli pod támtá Juris- dicya bedzie v kogo tá rzecz zástána/ pod támtá Jurisdicya v krórégo táka rzecz zástána/ máá naní spráwiedliwósci zedac/ iáko ná zlodziejá.

¶ Aczby též y gdzie indzie tákie rzeczy zásta- no/ tedy zedac spráwiedliwósci iáko o zlodziej- stwo: o co sye kóždy bedzie powinien spráwówać iáko o krádzióné rzeczy: á gdzie sye slusznie nie- wywiedzie/ aby byl ná gardle karán.

¶ Item, Co nie sluzá/ iáko ie zowa po Polsku Hultáie/ Zebracy: bo pod tym plaszczem wiele sye zlych ludzi zakrywa/ co z ináé przychodza/ á choóia též tám mieszkaá/ nie sluzá/ nie robia/ zá- dnégó obchodu nie máá: y gdy niema nie ze iné wszytko przelotrnie/ tedy taki rad zápali/ aby sye zdobył. A przeto tákie gdyby sye chowáli/ badz w dómiech albo w piwnicach/ aby Gospodarz kóždégó tákiego/ Burmistrzowi y Kádzie opo- wiedzial: A gdzieby nie opowiedzial/ á Vrzad sye potym též dowiedzial/ ma byc o to srodze ka-

ran. A Vrzad sye ma pilnie dowiádownac/ skąd iesť/ czym sye obchodzi: bo z obchodu á z zycia ie- go/ iáco poznac robotniká/ rzemieślniká/ sluge: iáco sye též dowiedziec o lotrostwie tych/ kró- rzy nic nie czynia/ iedno púa/ graia/ rychley zle v- czynia/ niż dobrze. A przeto trzeba ná ty ludzie v- rzednikóm baczenie miec/ á tákiey inquisicyey nie zániebáwac á nie zániecháwac. A gdzie Vrzad nie czyni tákich rzeczy/ króre ná ich vrzad náleza/ á ku dobremu sa/ iné winni sa tego wszytkiegó zlégo/ co sye dzieie/ gdy niebdálosócia á nieopá- trznóscia/ przyczyné zlym rzeczam dawáia.

¶ Item, Który Mieszczáinin Sluge Mez- czynne albo Bialá glówe przyymnie/ króregoby przed tym nie byl świadóm/ ma sye dowiádo- wac skąd iesť/ gdzie sluzyl: tákze též Komoni- ków/ Hultáiów/ aby sye przypátrowali czym sye obchodza/ co kóždemu Gospodarzowi iáco o- baczyc y dowiedziec sye/ iáko sye kto w tego dó- mu rzadzi. Abowiém w Miesóciach záwárttych/ ten króry chce zle uczynic/ króry świadóm/ ry- chley y smieley ogieni zálozy/ albo z naymu/ albo prze swá korzyśc/ iáko sye to przed tym nápisalo: y trudniéy sye dómowégó vstrzedz/ gdyz obcy á nieświadómy/ nie tak tego iáco dowiedzie/ ani sye též tego tak smiele wazy/ iáko dómowy/ kró- remu to iátwie przyydzie/ tak wednie iáko w no-

cy/ vpatrzynwszy czas/ nie boiac sye żadnego po-
deżnienia/ ogien zalożyc.

¶ A gdy beda Gospodarze ten porzadek w
domiach swych czynic/ tedy y czeladz ich sami dla
siebie beda ostroznieyszy y w Domiach opatrz-
nieyszy/ y rychley powiedza gdzieby iakiego czlo-
wieka podezranego w domu baczyl.

¶ A iz nietylko w ten czas gdy uż gore/ ale
przed tym maia sye ognia strzedz/ aby pize zle o-
patrzenie przez ogien ku szkodzie nieprzyzšli: ma-
ia byc na to obrane osoby/ aby na kazde Suche
dni kominy ogladowali/ a teg nie omieszkwali/
izby kominy przed ogniem byly dobrze obrwro-
wane: A v kogoby nalezli kominy zle opatrzone/
albo sadz pelne/ Tedy maia go Drzedowi deffe-
rowac/ aby byl za to taran.

¶ A iako dobre vstawy sa ku wielkiemu pozyt-
ku/ tak tez gdzie co nieobacznie a nierozmyslnie
sye postanowi/ tedy to wiecey ku szkodzie a nizli
ku pozytku. Gdzie tez to iest iedna vchwalá/ tu
na wiele mieyfcach w Polzce/ iz gdzie sye w ko-
minie zapali/ tedy day kope na Karusz winy/ y do
swiatczona rzecz iest/ ze wiele razow tym wielka
szkoda od ognia w Miesciach sye stawala/ dla te-
go/ iz ten v kog sye zapalilo/ a zwlaszcza w nocy/
boiac sye placenia winy vstawione y tedy chcac
sam zagasic/ y bronil aby nikr nie zawolal/ iz sye

zapalilo:

zapalilo: a tak y on dom zgorzal/ y inny przy tym:
a gdzieby bylo w czas ludzi ostrzeżono/ tedyby
byli vgasic mogli. A przeto nie w ten czas takich
win vstawiac albo brac maia/ kiedy wietrza szk-
da a nizli pozYTEK z tego bedzie. Ale na ten czas
karac maia/ gdy kogo defferuia/ Iz zla opatrz-
nosć w domu swym okolo ognia ma/ albo izby
tego nie vczynil/ iako vstawiono a rozkazano.

¶ A izby Ludzie sye nie mylili/ a wiedzieli o
tych wszytkich rzeczach/ czego sye maia strzedz/
a iako ognia maia bronic: Tedy to maia wobec
wszytkim Ludziem opowiedziec/ aby sye zadny
niewiadomoscia nie wymawial: y nie bytoby
zle w Mieskie Ksiegi to kazac zapisac/ aby to
bylo za iedno Plebiscitum, gdyz tego nie iedno
na ieden czas/ ale po wszytki czasy trzeba.

¶ A gdzie bedzie ten rzad a sposob/ poniewaz
Pan Bog gotow ku wszytkiemu/ gdy sye Ludzie
o co dobrego przyczyniaia/ racy zawzse strzedz/
bronic a pomagac/ iz takie szkody w Koronie na
Miasa na Miasieczka przychodzic nie beda: y
bedzie Pan Bog obrona w tym: Co wszytko
niechay bedzie Panu Bogu ku czci/ ku
chwale na wieczne czasy.

Amen.

Drukował Łazarz Andrysowic w Krakowie/

Roku Bożego/ M. D. Lxx.

